

Novine u kanonskom pravu

ZDENKO ILIĆ*

UDK: 348.51:265.4

348.51:176.4

Pregledni rad

Primljeno:

26. rujna 2013.

Prihvaćeno:

28. listopada 2013.

Sažetak: Tema ovoga članka jesu novine i određene promjene koje su nastale u zakonodavstvu Katoličke crkve i to u vremenskom razdoblju od 2000. godine do danas. Rad je tematski podijeljen na tri dijela: prvi dio posvećen je o razvoju kanonske znanosti na hrvatskom govornomu području osnivanjem Hrvatskoga kanonističkog društva te stvaranja stručne literature na hrvatskom jeziku. Drugi dio stavlja naglasak na sakrament Svetoga reda i onima koji se u odgojno-crkvenim ustanovama spremaju na taj poziv. Tu se spominju i najnoviji dokumenti s obzirom na teološko-pravno poimanje triju stupnjeva Svetoga reda, disciplina u sjemeništima te potrebni psihofizički uvjeti kandidata za svećeničko ređenje. Treći dio članka donosi najnovije smjernice povezane s povrjedom crkvene discipline i ćudoređa od strane crkvenih djelatnika, primjena konkretnih kazni za takva počinjena djela te u zadnjem dijelu analizira kazneni zakon Republike Hrvatske i njegovu primjenu u slučajevima povrjede prava i dostojanstva maloljetnih osoba od strane vjernika laika i klerika Katoličke crkve.

Gljučne riječi: novine, kanonsko pravo, zakonodavstvo RH, kanonističko društvo, Sveti red, Kongregacija, ugovori, kaznene mjere, okružno pismo, zlouporabe, maloljetnik.

Uvod

Kanonsko pravo, da bi bilo i ostalo pravo Crkve, mora slijediti razvoj teološke misli te biti sposobno odgovoriti zahtjevima vjernika današnjice u nesigurnostima donošenja pojedinih odluka i postupaka. Iako je aktualni ZKP-a donesen i proglašen 1983. godine, još uvijek, u većini slučajeva, uspijeva dati sigurne i točne smjernice u praktičnom životu vjernika katolika, članova Crkve. Vodstvo Crkve, njezina hijerarhija, zbog svoje ministerijalne službe, preuzima na sebe još veću odgovornost da pravovremeno i točno da upute i odredbe u rješavanju zamršenih proble-

* Dr. sc. Zdenko Ilić,
Katolički bogoslovni
fakultet u Đakovu
Sveučilišta J. J.
Strossmayera u Osijeku,
P. Preradovića 17, 31400
Đakovo, Hrvatska, zdenko.
ilic@os.t-com.hr

ma današnjega doba. Stoga su od 2000. godine pa do danas donesene i proglašene važne odluke, upute, smjernice, zakoni – s namjerom da se uvijek poštuje *salus animarum*, kao vrhovni zakon Crkve. U ovom radu, stoga, želimo progovoriti o pojedinim novinama na području kanonske znanosti i u kratkim crtama iznijeti njihovu bitnost i hitnost u primjeni istih. U prvom dijelu naglasak će biti na razvoju i novim dostignućima kanonskoga prava na hrvatskom govornom području. Drugi dio osvrće se na nove dokumente pojedinih rimskih ureda i kongregacija vezanih uz sjemeništa, odgojne ustanove kandidata za svećeništvo te o Svetom redu i prikladnosti primanja toga sakramenta. Treći dio analizira današnju situaciju Katoličke crkve i njezin odnos prema rješavanju aktualnih problema koje imaju njezini članovi – vjernici laici, klerici i redovnici.

I. Kanonsko pravo na hrvatskom govornom području¹

1. HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA²

Nakon raspada SFRJ 1991. godine te priznanja države Hrvatske od Svete Stolice 13. siječnja 1992. godine, Hrvatski su biskupi izradili prijedlog za ustanovljenje Hrvatske biskupske konferencije. Taj prijedlog, zajedno sa Statutom odobrila je Sveta Stolica dana 15. svibnja 1993. godine te je tim prihvaćanjem ustanovljena Hrvatska biskupska konferencija za sve katoličke biskupije na području Republike Hrvatske. Obnovljeni Statut HBK odobren je od Svete Stolice 5. veljače 2000. godine HBK čine 17 (nad)biskupija podijeljenih u 4 metropolije: Zagrebačka, Đakovačko-osječka, Splitsko-makarska i Riječka. Osim njih, tu je i samostalna Zadarska nadbiskupija te Vojni ordinarijat u Republici Hrvatskoj.

Pri HBK djeluju i neke od komisija, od kojih izdvajamo Pravnu komisiju i komisiju *Iustitia et pax*. I jedna i druga komisija imaju veliku i odgovornu ulogu te nastoje pravovremeno odgovarati izazovima mjesta i vremena u kojima se nalazi hrvatsko društvo i vjernici u njemu.

Osim Ugovora Svete Stolice i Republike Hrvatske te Ugovora Vlade RH i HBK, ističemo još neke važne dokumente iza kojih stoji HBK: Nedjelja – Dan Gospodnji (1997.), Na svetost pozvani (2002.), Crkva i mediji (2006.), Pismo hrvatskih biskupa povodom pristupnih pregovora za ulazak RH u EU (2010.).

¹ Odličnu analizu o stanju i utjecaju kanonskoga prava u Republici Hrvatskoj vidi u: S. ZEC, Crkva u Hrvatskoj i crkveno pravo: stanje i perspektive, u: *Bogoslovska smotra* 81(2011.) 2, str. 267.-290.; S. ZEC, Pravni temelji prisutnosti i djelovanja Crkve u javnosti u Republici Hrvatskoj, u: *Riječki teološki časopis* 36(2011.)2, str. 387.-412.

² Sve dodatne informacije vidi na internetskoj stranici: www.hbk.hr

2. UPUTA *DIGNITAS CONNUBII* – 25. SIJEČNJA 2005. GODINE

Papinsko vijeće za zakonske tekstove izdalo je 25. siječnja 2005. godine uputu *Dignitas connubii* (Dostojanstvo ženidbe) koju treba obdržavati na biskupijskom i međubiskupijskim sudovima u vođenju parnica ništavosti ženidbe. Istu Uputu na hrvatski su jezik prevela dva tima pravnikâ iz Zagreba i Đakova, a službeni hrvatski prijevod, uz originalan latinski tekst, potvrdila je i odobrila HBK-a 23. ožujka 2010. godine.³ Kako je u uvodnoj riječi prijevoda Upute napisao moderator međubiskupijskih sudova, kard. Josip Bozanić, »povod za donošenje upute bio je unaprijediti i poboljšati vršenje sudske vlasti u latinskoj Crkvi«. Ona sadrži 308 članaka koji na logičan i jasan način prate tok postupka proglašenja ništavosti ženidbe, pozivajući se uvijek na odredbe ZKP-a iz 1983. godine te prateći novije smjernice i tumačenja odgovora Vrhovnoga suda Apostolske signature, prakse Rimske Rote i autentičnoga tumačenja Papinskoga vijeća za zakonske tekstove u ženidbenoj materiji. U dodatku Upute nalazi se, između ostalog, i Pregled tijeka postupka prema člancima Upute, koji olakšavaju *modus operandi* samoga postupka ništavosti ženidbe.

3. SIMPOZIJ PRAVNIKA U HRVATSKOJ 16. STUDENOGA 2007. GODINE

Prvi znanstveni simpozij crkvenih pravnikâ s međunarodnim sudjelovanjem održan je 16. studenoga 2007. godine u Đakovu na temu Franjo Herman i Kodeks iz 1917.⁴ Povod je bila 125. obljetnica rođenja svećenika Đakovačke i Srijemske biskupije i profesora kanonskoga prava Franje Hermana te 90. obljetnica proglašenja prvoga Kodeksa kanonskoga prava iz 1917. godine. Prof. Herman prvi je preveo cijeli Kodeks na hrvatski jezik davne 1947. godine. Godinu dana kasnije, 1948., dobio je sva potrebna odobrenja za njegovo objavljivanje, ali zbog političkih okolnosti tadašnje vlade NR Hrvatske prijevod nije bio objavljen sve do 2007. godine.⁵ Osim hrvatskoga prijevoda, postoji i engleski prijevod Kodeksa objavljen 2001. godine u SAD-u pod naslovom *The 1917 Pio-Benedictine Code Of Canon Law*, a preveo ga je i uredio prof. kanonskoga prava laik dr. Edward Peters.⁶ Budući da se osjetila potreba

³ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA ZAKONODAVNE TEKSTOVE, *Dostojanstvo ženidbe (Dignitas connubii)*, Uputa koju treba obdržavati na biskupijskim i međubiskupijskim sudovima u vođenju parnica ništavosti ženidbe, Glas Koncila, Zagreb, 2010.

⁴ Usp. N. ŠKALABRIN (ur.), *Franjo Herman i Kodeks iz 1917. Suum cuique tribuere. Zbornik radova znanstvenoga simpozija s međunarodnim sudjelovanjem prigodom 125. obljetnice rođenja Franje Hermana (1882.) i 90. obljetnice proglašenja prvog Kodeksa kanonskoga prava (1917.)*, Đakovo, 2008.

⁵ Usp. *Kodeks kanonskoga prava uređen po odredbi sv. oca pape Pija X., proglašen po nalogu pape Benedikta XV. S predgovorom, izvorima i stvarnim kazalom stožernika Petra Gasparrija*, Glas Koncila, Zagreb, 2007.

⁶ Usp. E. N. PETERS (curator), *The 1917 Pio-Benedictine Code Of Canon Law*, English translation with extensive scholarly apparatus, Ignatius Press, San Francisco, CA, 2001.

za neprestanim usavršavanjem crkvenih pravnika te stvaranjem kanonske literature na hrvatskom govornomu području, došlo se na ideju objavljivanja radova s prvoga simpozija pravnika, ali i budućih. Tako je i nastala STUDIA CANONICA CROATICA, serija pod kojom će se odsada izdavati bilo zbornici, bilo knjige profesora kanonskoga prava. Godinu dana kasnije održan je II. znanstveni simpozij u Zagrebu, u studenom 2008. godine.⁷ Tema je bila *Ništavost ženidbe: procesne i supstantivne teme*. Kao i na prvom, i na ovom su bili prisutni crkveni pravници iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Jedna od ideja koja se rodila na ovom simpoziju bila je i promišljanje o eventualnom znanstveno-nastavnom ili stručnom studiju kanonskoga prava Katoličke crkve u Hrvatskoj. Osim ove ideje ili želje, pojavila se i ideja za osnivanjem kanonističkoga društva na hrvatskom govornomu području. Sljedeći simpozij održan je u Lovranu 26. i 27. listopada 2009. godine na temu *Posebni sudski postupci i postupanja*.⁸ Zatim od 29. do 30. listopada održan je IV. međunarodni znanstveni simpozij crkvenih pravnika u Zagrebu s temom *Vjernici, društva, pokreti*.⁹ Dvodnevni, V. simpozij, održan je 21. i 22. listopada 2011. godine u Zadru. Tema je bila *Strukturalne pretpostavke sudske vlasti u Crkvi*.¹⁰ VI. simpozij održan je u Dubrovniku 26. i 27. listopada 2012. godine na temu *Kanonsko pravo i medicina. Izabrana pitanja*. Na poziv subotičkoga biskupa Ivana Penzeša, VII. međunarodni simpozij crkvenih pravnika održao se upravo u Subotici i to 11. i 12. listopada 2013. godine na temu *Zaručništvo i priprava za ženidbu*. Na njemu su sudjelovali crkveni pravnici iz Hrvatske, BIH, Slovenije i Srbije.

Iza spomenutih simpozija stoji Hrvatsko kanonističko društvo i Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu kao njihovi glavni organizatori, a sponzorira ih Hrvatska biskupska konferencija.

4. HRVATSKO KANONISTIČKO DRUŠTVO – 28. LISTOPADA 2010. GODINE

U Zagrebu je 28. listopada 2010. godine održana osnivačka Skupština Hrvatskoga kanonističkog društva. Na osnivačkoj Skupštini okupilo se tridesetak crkvenih pravnika i osoba stručnih u kanonskom pravu.

⁷ Usp. *Ništavost ženidbe: procesne i supstantivne teme*. Zbornik radova II. znanstvenog simpozija crkvenih pravnika s međunarodnim sudjelovanjem, Glas Koncila, Zagreb, 2009.

⁸ Usp. *Posebni sudski postupci i postupanja*. Zbornik radova međunarodnoga znanstvenog simpozija crkvenih pravnika u Lovranu 26. – 27. X. 2009., Glas Koncila, 2010.

⁹ Usp. *Vjernici, društva, pokreti*. Zbornik radova IV. međunarodnog znanstvenog simpozija crkvenih pravnik u Zagrebu, 29. – 30. listopada 2010., Glas Koncila, Zagreb, 2011.

¹⁰ Usp. *Strukturalne pretpostavke sudske vlasti u Crkvi*. Zbornik radova V. međunarodnog znanstvenog simpozija crkvenih pravnik u Zadru 21. – 22. listopada 2011., Glas Koncila, Zagreb, 2012.

Hrvatsko kanonističko društvo djelovat će kao udruga u koju se mogu učlaniti crkveni pravници te druge fizičke i pravne osobe, sukladno statutu Društva, radi unaprjeđivanja i pomaganja znanstvenoga, nastavnoga i stručnoga rada na području kanonskoga prava.

Ciljevi postojanja i rada Društva jesu: 1. promicanje studija kanonskoga prava; 2. podupiranje studenata na studiju kanonskoga prava; 3. promicanje poznavanja kanonskoga prava u crkvenoj i društvenoj stvarnosti; 4. promicanje znanstvene, stručne i obrazovne suradnje među kanonistima; 5. davanje stručnih mišljenja o pravnim pitanjima iz područja kanonskoga prava; 6. provođenje cjeloživotne formacije djelatnika crkvenih sudova, biskupijskih kurija i drugih pastoralnih djelatnika čiji rad zahtijeva šire poznavanje kanonskoga prava; 7. promicanje i štíćenje ljudskih i vjerničkih prava u crkvenoj i društvenoj zajednici; 8. njegovanje hrvatske kanonske tradicije; 9. njegovanje i razvitak ugleda i etike pravničkog poziva; 10. raspravljanje o znanstvenim i stručnim problemima pravničke struke i zauzimanje stava o njima; 11. poticanje i razvitak suradnje s drugim znanstvenim, stručnim, obrazovnim, razvojnim i istraživačkim organizacijama te suradnje sa sličnim društvima u zemlji i inozemstvu.

Na crkvenom području Društvo je nacionalno, mješovito, privatno vjerničko društvo, s pravnom osobnošću, koje se ravna prema odredbama Zakonika kanonskoga prava i Statuta Društva. Društvo djeluje na području Hrvatske biskupske konferencije. Na građanskom području Društvo ima svojstvo pravne osobe. Društvo je nedobitna (neprofitna) pravna osoba, koja svoju imovinu koristi isključivo za obavljanje svoje djelatnosti, ravna se prema Zakonu o udrugama, ostalim važećim zakonima Republike Hrvatske i odredbama kanonskoga prava. Društvo djeluje na području Republike Hrvatske.

Želja je ovoga Društva nastaviti i s dva nova velika projekta, a to su Komentar Zakonika na hrvatskom jeziku te Rječnik kanonskoga prava također na hrvatskom jeziku. Osim toga, u pripremi je i popis bibliografije svih onih crkvenih pravnikâ koji su do sada pisali svoje radove o kanonskom pravu na hrvatskom jeziku, a objavljeni su u časopisima kao što su npr. Bogoslovska smotra, Crkva u svijetu, Riječki teološki časopis itd.

5. UPUTA SANCTORUM MATER – 2013.

Kongregacija za kauze svetih izdala je 2007. godine *Instructio ad peragendas Inquisitiones dioecesanâs vel eparchiales de Causis Santorum*, poznatiju pod uvodnim riječima Upute *Sanctorum Mater*.¹¹ Radi se o uputama koje treba održavati pri provo-

¹¹ KONGREGACIJA ZA KAUCZE SVETIH, *Majka svetaca (Sanctorum mater), Uputa za provođenje Biskupijskih ili Eparhijskih istraživanja u kauzama svetih*, Latinski tekst s hrvatskim prijevodom, Glas Koncila, Zagreb, 2013.

đenju biskupijskih i eparhijskih istraživanja u kauzama svetih. Uputu je na hrvatski jezik preveo Ratko Radišić, a hrvatski prijevod odobrila Hrvatska biskupska konferencija 31. listopada 2012. godine. Glas Koncila objavio ju je 2013. godine u dvojezičnom obliku – na latinskom i hrvatskom jeziku.

Nakon Uvodne riječi kardinala Josipa Bozanića, moderatora Međubiskupijskih sudova, slijedi Riječ prevoditelja, u kojoj, između ostaloga, prevoditelj Radišić objašnjava razlog prijevoda ove Upute: »Mnogi su mi spomenuli potrebu hrvatskog prijevoda upute. Osim toga, njezinim prijevodom želimo nastaviti niz prevedenih dokumenata opće Crkve na svoj jezik, kako bi crkveno zakonodavstvo bilo pristupačnije crkvenim službenicima i svim vjernicima.« Važno je reći da se ova Uputa odnosi samo na prvu fazu kauze, tj. na biskupijsko ili eparhijsko istraživanje. Druga faza, tzv. »rimska«, ne nalazi se u ovoj Uputi. Zatim slijedi sam tekst Upute koji sadrži 150 članaka podijeljenih na šest glavnih dijelova: I. Kauze beatifikacije i kanonizacije; II. Pripremni dio kauze; III. Ustrojstvo kauze; IV. Prikupljanje dokaznih isprava; V. Dokazna svjedočanstva i VI. Zaključenje istraživanja.

Nakon teksta Upute, slijedi dodatak pod naslovom *Kanonsko pregledavanje posmrtnih ostataka sluge Božjega*. Isto tako, slijedi i dodatak hrvatskom prijevodu Upute koji sadrži šest priloga, a završava Stvarnim kazalom i Sadržajem.

II. Odredbe koje se tiču svećeničke formacije i Svetog Reda i ostali pravni dokumenti¹²

1. UPUTA O KRITERIJIMA ZA SVETE REDOVE – 4. STUDENOGA 2005. GODINE

Kongregacija za katolički odgoj izdala je 4. studenog 2005. godine *Uputu*¹³ o uvjetima za prosuđivanje zvanja osoba s homoseksualnim sklonostima, s obzirom na

¹² O ovoj temi napisani su odlični članci na hrvatskom jeziku, kao što su: S. ZEC, Delikti u Crkvi, u: *Riječki teološki časopis* 38(2012.)2, str. 241.-242.; S. ZEC, Povrede crkvene stege i javnoga reda: tri posebne ovlasti Kongregacije za kler, u: *Riječki teološki časopis* 38(2012.)2, str. 379.-402.; S. ZEC, Homoseksualnost i kanonska prikladnost za klerički stalež prema uputi *In continuitate*, u: *Bogoslovska smotra* 82(2012.)2, str. 369.-397.; J. BRKAN, Gubitak kleričkog staleža (kan. 290, 1° i 2°), u: J. ŠALKOVIĆ (ur.), *Posebni sudski postupci i postupanja. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija crkvenih pravnika u Lovranu* 26. – 27. X. 2009., Zagreb, 2010., str. 165.-205.; S. ZEC, Gubitak kleričkog staleža otpisom Apostolske Stolice (kan. 290, br. 3), u: J. ŠALKOVIĆ (ur.), *Posebni sudski postupci i postupanja. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija crkvenih pravnika u Lovranu* 26. – 27. X. 2009., Zagreb, 2010., str. 207.-233.; T. VUKŠIĆ, Najnoviji disciplinski dokumenti Svete Stolice o svećeničkom životu, u: *Službeni vjesnik biskupija Mostar-Duvno i Trebinje-Mrkan* 2(2010.), str. 182.-190.; O. BARŠČEVSKI, Izazovi apostolske konstitucije *Anglicanorum coetibus*, u: *Vjesnik biskupa Langa* 41(2011.)122, str. 18.-20.

¹³ Usp. CONGREGATIO DE INSTITUTIONE CATHOLICA, *Instructio circa criteria ad vocationes discernendas eorum qui inclinantur ad homosexualitatem, intuitu eorundem admissionis ad Seminarium et ad Ordines Sacros*, u: AAS 97(2005.), str. 1007.-1013.

njihovo primanje u sjemenište i primanje svetih redova. Nakon uvoda¹⁴ u prvom naslovu *Uputa* govori o afektivnoj zrelosti i duhovnom očinstvu kandidata. Prema dugoj tradiciji Crkve i na temelju kan. 1024. ZKP-a, sveto ređenje može valjano primiti samo kršteni muškarac. Osim toga, potrebna je i određena zrelost kandidata, koja se očituje na više razina: ljudskoj, kršćanskoj, psiho-afektivnoj i sociološkoj, u konkretnom i ispravnom življenju odnosa, bilo prema muškarcima bilo prema ženama.¹⁵ U drugom naslovu govori se o homoseksualnosti u odnosu prema Sv. redu. Pozivajući se na Drugi vatikanski sabor, različiti dokumenti crkvenoga učiteljstva potvrđuju nauk Crkve, izrečen i u *Katekizmu Katoličke Crkve* (br. 2357-2358), da kod homoseksualnosti treba razlikovati homoseksualne čine od homoseksualne sklonosti. Homoseksualni čini nikada ne mogu biti prihvaćeni, ni u kojem slučaju, niti kao takvi odobravani, jer su u sebi nemoralni i protiv naravnoga zakona te se kvalificiraju kao teški grijeh. Kada se radi o osobama s homoseksualnim sklonostima, Crkva naučava da one nisu same izabrale takvo stanje te da ih treba prihvaćati s poštovanjem, obazrivošću i bez diskriminacije. I takve su sklonosti u sebi objektivno neuredne.¹⁶ Bez obzira radi li se o homoseksualnim činima ili sklonostima, *Uputa* propisuje da oni koji prakticiraju homoseksualnost i pokazuju duboku takvu sklonost, ne mogu biti primljeni u sjemenište niti pripušteni svetom ređenju. Uko-

¹⁴ Isto, str. 1008.: »Alla luce di questo ricco insegnamento, la presente Istruzione non intende soffermarsi su tutte le questioni di ordine affettivo o sessuale che richiedono un attento discernimento durante l'intero periodo della formazione. Essa contiene norme circa una questione particolare, resa più urgente dalla situazione attuale, e cioè quella dell'ammissione o meno al Seminario e agli Ordini sacri dei candidati che hanno tendenze omosessuali profondamente radicate.«

¹⁵ Isto. »Secondo la costante Tradizione della Chiesa, riceve validamente la sacra Ordinanza esclusivamente il battezzato di sesso maschile. Per mezzo del sacramento dell'Ordine, lo Spirito Santo configura il candidato, ad un titolo nuovo e specifico, a Gesù Cristo: il sacerdote, infatti, rappresenta sacramentalmente Cristo, Capo, Pastore e Sposo della Chiesa. A causa di questa configurazione a Cristo, tutta la vita del ministro sacro deve essere animata dal dono di tutta la sua persona alla Chiesa e da un'autentica carità pastorale. Il candidato al ministero ordinato, pertanto, deve raggiungere la maturità affettiva. Tale maturità lo renderà capace di porsi in una corretta relazione con uomini e donne, sviluppando in lui un vero senso della paternità spirituale nei confronti della comunità ecclesiale che gli sarà affidata.«

¹⁶ Isto, str. 1009.: »Riguardo agli *atti*, insegna che, nella Sacra Scrittura, essi vengono presentati come peccati gravi. La Tradizione li ha costantemente considerati come intrinsecamente immorali e contrari alla legge naturale. Essi, di conseguenza, non possono essere approvati in nessun caso. Per quanto concerne le *tendenze* omosessuali profondamente radicate, che si riscontrano in un certo numero di uomini e donne, sono anch'esse oggettivamente disordinate e sovente costituiscono, anche per loro, una prova. Tali persone devono essere accolte con rispetto e delicatezza; a loro riguardo si eviterà ogni marchio di ingiusta discriminazione.«

liko se radi samo o omoseksualnoj sklonosti prolaznoga karaktera, ona mora biti nadvladana najmanje 3 godine prije đakonskoga ređenja.¹⁷

Treći naslov govori o rasuđivanju prikladnosti kandidata od strane Crkve. Svaki poziv, a napose duhovni, besplatan je Božji dar koji se prima preko Crkve i ostvaruje za služenje u Crkvi. Čovjek koji osjeti takav poziv u sebi, želi ga ostvariti pripravlajući se na svećeništvo u sjemeništu. Da bi ondje mogao biti primljen, Crkva pred njega stavlja i određene uvjete koje treba ispuniti. Jer je nauk Crkve da nije dovoljna samo želja biti svećenik, niti tko ima pravo na sveto ređenje, on se mora formirati za takvu službu, napose kroz četiri dimenzije: ljudsku, duhovnu, intelektualnu i pastoralnu.¹⁸ Da bi kao takav mogao biti pripušten đakonskom ređenju, osim odgovornosti i konačne odluke biskupa, traži se i suradnja sjemenišnih poglavara, posebice rektora sjemeništa, te redovničkih poglavara, ako se radi o kandidatu za redovništvo. Jednu od najtežih uloga u duhovnom rastu ima duhovnik sjemeništa, čiji je temeljni zadatak vrjednovati sve kvalitete osobnosti kandidata, posebice kada se radi o njegovoj seksualnoj dimenziji. Stoga, ukoliko duhovnik (ili ispovjednik) otkrije da kandidat pokazuje bilo omoseksualnu sklonost, bilo da ju prakticira, dužni su po savjesti odgovoriti ga od daljnjeg hoda prema ređenju.¹⁹ Ukoliko kandidat to

¹⁷ Isto, str. 1009.: »Alla luce di tale insegnamento, questo Dicastero, d'intesa con la Congregazione per il Culto Divino e la Disciplina dei Sacramenti, ritiene necessario affermare chiaramente che la Chiesa, pur rispettando profondamente le persone in questione, non può ammettere al Seminario e agli Ordini sacri coloro che praticano l'omosessualità, presentano tendenze omosessuali profondamente radicate o sostengono la cosiddetta cultura gay. Qualora, invece, si trattasse di tendenze omosessuali che fossero solo l'espressione di un problema transitorio, come, ad esempio, quello di un'adolescenza non ancora compiuta, esse devono comunque essere chiaramente superate almeno tre anni prima dell'Ordinazione diaconale.«

¹⁸ Isto, str. 1011.: »Due sono gli aspetti indissociabili in ogni vocazione sacerdotale: il dono gratuito di Dio e la libertà responsabile dell'uomo [...] La formazione del futuro sacerdote deve articolare, in una complementarità essenziale, le quattro dimensioni della formazione: umana, spirituale, intellettuale e pastorale. In questo contesto, bisogna rilevare la particolare importanza della formazione umana, fondamento necessario di tutta la formazione. Per ammettere un candidato all'Ordinazione diaconale, la Chiesa deve verificare, tra l'altro, che sia stata raggiunta la maturità affettiva del candidato al sacerdozio.«

¹⁹ Isto. »La chiamata agli Ordini e responsabilità personale del Vescovo o del Superiore Maggiore. Tenendo presente il parere di coloro ai quali hanno affidato la responsabilità della formazione, il Vescovo o il Superiore Maggiore, prima di ammettere all'Ordinazione il candidato, devono pervenire ad un giudizio moralmente certo sulle sue qualità. Nel caso di un dubbio serio al riguardo, non devono ammetterlo all'Ordinazione. Prima di ogni Ordinazione, il rettore deve esprimere un suo giudizio sulle qualità del candidato richieste dalla Chiesa [...] Il direttore spirituale deve segnatamente ricordare le esigenze della Chiesa circa la castità sacerdotale e la maturità affettiva specifica del sacerdote, nonché aiutarlo a discernere se abbia le qualità necessarie. Egli ha l'obbligo di valutare tutte le qualità della personalità ed accertarsi che il candidato non presenti disturbi sessuali incompatibili col sacerdozio. Se un candidato pratica l'omosessualità o presenta tendenze omosessuali profondamente radicate, il suo direttore spirituale, così come il suo confessore, hanno il dovere di dissuaderlo, in coscienza, dal procedere verso l'Ordinazione.«

prešuti, ili unatoč suprotnim savjetovanjima, nastavi hod prema ređenju, to bi bilo teško nepošteno (*gravemente disonesto*) i u potpunosti sa službom Crkve i njezina služenja. Stoga, u svojem zaključku, *Uputa* poziva biskupe i poglavare na oprezno prosuđivanje kandidata usmjerenih prema svećeničkom pozivu te na njezino vjerno obdržavanje radi dobra i samih kandidata i Crkve.²⁰

2. SMJERNICE ZA BUDUĆE KANDIDATE NA SVEĆENIŠTVO – 28. LIPNJA 2008. GODINE

Kongregacija za katoličko odgoj izdala je 28. lipnja 2008. godine Smjernice²¹ za korištenje psiholoških kompetencija pri primanju i formaciji kandidata na svećeništvu. Spomenute Smjernice sadrže 17 brojeva podijeljenih u 6 naslova. Prvi naslov *Crkva i raspoznavanje poziva* (br. 1-2), kreće od temeljne teološke postavke da je svaki poziv Božji dar upućen čovjeku. Taj dar Crkva stavlja pred njega kao ona koja je »roditeljica i odgajateljica poziva« te u tom kontekstu ima odgovornost raspoznati poziv i prikladnost kandidata za svećeništvo, imajući pred sobom dobro misije Crkve te dobro kandidata. Na temelju Apostolske pobudnice *Pastores dabo vobis*, Smjernice navode i određene kvalitete koje se očekuju od kandidata za svećeništvo, a to su, između ostalih: pozitivan stav i osjećaj vlastitoga identiteta i sposobnost zreloga ostvarenja s drugim osobama, zdrav osjećaj pripadnosti budućem prezbiteriju te odgovorna suradnja s biskupom, hrabrost donošenja odluka i ostajanja pri njima, sposobnost vlastitoga ispravljanja, sposobnost kandidata integriranja u sebe i u svoj poziv vlastite seksualnosti u svjetlu obveze celibata.²² U drugom naslovu

²⁰ Isto, str. 1012.: »Questa Congregazione ribadisce la necessità che i Vescovi, i Superiori Maggiori e tutti i responsabili interessati compiano un attento discernimento circa l' idoneità dei candidati agli Ordini sacri, dall' ammissione nel Seminario fino all' Ordinazione. Questo discernimento deve essere fatto alla luce di una concezione del sacerdozio ministeriale in concordanza con l' insegnamento della Chiesa. I Vescovi, le Conferenze Episcopali e i Superiori Maggiori vigilino perché le norme di questa Istruzione siano osservate fedelmente per il bene dei candidati stessi e per garantire sempre alla Chiesa dei sacerdoti idonei, veri pastori secondo il cuore di Cristo.«

²¹ CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *Orientamenti per l'utilizzo delle competenze psicologiche nell'ammissione e nella formazione dei candidati al sacerdozio*. Tekst nije preveden na hrvatski jezik; stoga navodimo internetsku stranicu na kojoj se nalazi originalan talijanski tekst, na sljedećem linku: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20080628_orientamenti_it.html (posjećeno 27. 3. 2012.)

²² Isto, broj 2: »Alcune di queste qualità meritano particolare attenzione: il senso positivo e stabile della propria identità virile e la capacità di relazionarsi in modo maturo con altre persone o gruppi di persone; un solido senso di appartenenza, fondamento della futura comunione con il presbiterio e di una responsabile collaborazione al ministero del vescovo; la libertà di entusiasinarsi per grandi ideali e la coerenza nel realizzarli nell' azione d' ogni giorno; il coraggio di prendere decisioni e di restarvi fedeli; la conoscenza di sé, delle proprie doti e limiti integrandoli in una stima di sé di fronte a Dio; la capacità di correggersi; il gusto per la bellezza intesa come »splendore di verità« e l' arte

Priprava odgajatelja (br. 3-4) govori se o važnosti odgajatelja i njihovoj pripravi na odgovornu službu, od kojih se traži da budu psihološki zreli i pripravnici u raspoznavanju svih prepreka pri ljudskoj i kršćanskoj formaciji kandidata te njihovih eventualnih psihopatoloških smetnji.²³ U trećem, *Doprinos psihologije pri raspoznavanju i odgoju* (br. 5-11), stavlja se velik naglasak na psiho-afektivnu zrelost kao preduvjet za pripuštanje svetim redovima. Ima kandidata koji sa sobom donose tešku povijest odrastanja i psihičkoga sazrijevanja te im treba pomoći.²⁴ Stoga je korisno da rektor i odgajatelji sjemeništa usko surađuju sa stručnjacima iz psihologije i psihoterapije koji, na temelju kršćanske antropologije, mogu pomoći kandidatima pri boljoj osobnoj integraciji u humanom i kršćanskom sazrijevanju.²⁵

Četvrti naslov *Smjernica Zahtjev za specijalističkim istraživanjima i poštivanje intimnosti kandidata*, pozivajući se na kann. 1051-1052, stavlja velik naglasak na utvrđivanje psiho-fizičkoga zdravlja kandidata na ređenje (br. 11-12). Crkva, u svojoj misiji naviještanja Krista na zemlji, donosi i određene uvjete onima koji žele primiti Sveti red. Njih možemo naći u ZKP-a iz 1983. godine u kann. 1051-1052, koji određuju što je sve potrebno da bi kandidat bio promaknut u svete redove. S obzirom na osobine koje se zahtijevaju od ređenika, kan. 1051, između ostaloga, traži i »propisno obavljena ispitivanja o stanju duševnoga i tjelesnoga zdravlja.« Da bi biskup mogao zaređiti dotičnoga kandidata, mora biti moralno siguran da je »pozitivnim dokazima utvrđena kandidatova sposobnost« (usp. kan. 1052, § 1.), a ako se pojavi

di riconoscerla; la fiducia che nasce dalla stima per l'altro e che porta all'accoglienza; la capacità del candidato di integrare, secondo la visione cristiana, la propria sessualità, anche in considerazione dell'obbligo del celibato.«

²³ Isto, broj 4: »Ciò esige che ogni formatore abbia la sensibilità e la preparazione psicologica adeguate per essere in grado, per quanto possibile, di percepire le reali motivazioni del candidato, di discernere gli ostacoli nell'integrazione tra maturità umana e cristiana e le eventuali psicopatologie.«

²⁴ Isto, broj 5: »Tra i candidati si possono trovare alcuni che provengono da particolari esperienze – umane, familiari, professionali, intellettuali, affettive – che in vario modo hanno lasciato ferite non ancora guarite e che provocano disturbi, sconosciuti nella loro reale portata allo stesso candidato e spesso da lui attribuiti erroneamente a cause esterne a sé, senza avere, quindi, la possibilità di affrontarli adeguatamente.«

²⁵ Isto, broj 6: »È utile che il Rettore e gli altri formatori possano contare sulla collaborazione di esperti nelle scienze psicologiche, che comunque non possono far parte dell'équipe dei formatori. Essi dovranno aver acquisito competenza specifica in campo vocazionale e, alla professionalità, unire la sapienza dello Spirito. Nella scelta degli esperti cui fare ricorso per la consulenza psicologica, per garantire meglio l'integrazione con la formazione morale e spirituale, evitando deleterie confusioni o contrapposizioni, si tenga presente che essi, oltre a distinguersi per la loro solida maturità umana e spirituale, devono ispirarsi a un'antropologia che condivide apertamente la concezione cristiana circa la persona umana, la sessualità, la vocazione al sacerdozio e al celibato, così che il loro intervento tenga conto del mistero dell'uomo nel suo personale dialogo con Dio, secondo la visione della Chiesa.«

sumnja u njegovu sposobnost, »neka ga ne redi« (usp. kan. 1052, § 3.). Zbog toga, nastavljaju Smjernice, Crkva ima pravo utvrditi prikladnost kandidata za primanje u sjemenište, služeći se medicinskim i psihološkim znanostima, imajući na umu i kan. 241, § 1. koji propisuje sljedeće: »Neka u veliko sjemenište dijecezanski biskup prima samo one koje, uzevši u obzir njihove ljudske i čudoredne, duhovne i umne sposobnosti, njihovo tjelesno i duševno zdravlje, kao i pravu nakanu, smatra prikladnima da se trajno posvete svetim službama.« Zato spada na biskupa ili mjerodavnog višega poglavara podvrgnuti kandidata takvom jednom ispitu i prihvatiti njegove rezultate.²⁶ Međutim, pritom treba paziti na dobar glas kandidata i na njegovo pravo braniti svoju intimnost zajamčenu kan. 220. ZKP-a. Stoga će psihološko savjetovanje biti moguće samo onda ukoliko sam kandidat pristane na to. Ukoliko ne pristane na psihološko savjetovanje, odgajatelji ga ni na koji način ne smiju prisiliti, nego trebaju pronaći neki drugi način za utvrđivanje njegove prikladnosti.²⁷ Peti je naslov *Odnos odgovornih pri odgoju sa stručnjacima* (brojevi 13-15). Nakon obavljena psihološkog savjetovanja kandidata, isti mora u pisanom obliku odobriti da psihološki stručnjak može dostaviti rezultate savjetovanja mjerodavnim poglavarima. Te rezultate mogu koristiti samo kako bi upotpunili generalnu sliku o osobnosti kandidata, u svjetlu njegova odgojnog hoda ili prema ređenju.²⁸ U broju 14 tumači se uloga duhovnika u sjemeništu, koji također može savjetovati (ali ne i nametnuti) kandidatu psihološko savjetovanje te mu dostaviti rezultate istoga

²⁶ Isto, broj 11: »Da ciò deriva che la Chiesa ha il diritto di verificare, anche con il ricorso alla scienza medica e psicologica, l'ideoneità dei futuri presbiteri. Infatti, è proprio del Vescovo o del Superiore competente non solo sottoporre a esame l'ideoneità del candidato, ma anche riconoscerla ... Per cui, in casi di dubbio circa l'ideoneità, l'ammissione al Seminario o alla Casa di formazione sarà possibile, talvolta, soltanto dopo una valutazione psicologica della personalità.«

²⁷ Isto, broj 12: »Il diritto e il dovere dell'istituzione formativa di acquisire le conoscenze necessarie per un giudizio prudenzialmente certo sull'ideoneità del candidato non possono ledere il diritto alla buona fama di cui la persona gode, né il diritto a difendere la propria intimità, come prescritto dal can. 220 del Codice di Diritto Canonico. Ciò significa che si potrà procedere alla consulenza psicologica solo con il previo, esplicito, informato e libero consenso del candidato [...] Qualora il candidato, davanti ad una richiesta motivata da parte dei formatori, rifiutasse di accedere ad una consulenza psicologica, essi non forzeranno in alcun modo la sua volontà e procederanno prudentemente nell'opera di discernimento con le conoscenze di cui dispongono, tenendo conto del citato can. 1052 § 1.«

²⁸ Isto, broj 13: »In spirito di fiducia reciproca e collaborazione alla propria formazione, il candidato potrà essere invitato a dare liberamente il proprio consenso scritto affinché l'esperto nelle scienze psicologiche, tenuto al segreto professionale, possa comunicare gli esiti della consultazione ai formatori, da lui stesso indicati. Essi si serviranno delle informazioni, in tal modo acquisite, per elaborare un quadro generale della personalità del candidato e per trarre le opportune indicazioni in vista del suo ulteriore cammino formativo o dell'ammissione all'Ordinazione.«

kako bi mu mogao dati savjet u njegovoj daljnjoj formaciji.²⁹ Kada se radi o psihološkom stručnjaku, broj 15 određuje da će on pomoći kandidatu pri prepoznavanju njegovih poteškoća te mogućih posljedica na budući svećenički poziv.³⁰ Šesti naslov *Otpuštene osobe ili koje su slobodno napustile Sjemenište ili Odgojne kuće* (br. 16) promišlja o otpuštenim kandidatima i onima koji su sami slobodno napustili odgojni put i poziv prema svećeništvu. Ukoliko se takav jedan kandidat predomisli i prijavi u neko drugo sjemenište ili odgojnu kuću, osim što se novi odgojitelji moraju konzultirati s njegovim prijašnjim poglavarima i razlozima napuštanja prvoga sjemeništa, kandidat treba dostaviti i rezultate psihološkoga istraživanja već prije provedenoga, ali uz njegov pristanak u pisanom obliku.³¹ Iako već postoji rezultat njegova psihološkog stanja, utvrđen ranijom psihološkom prosudbom, potrebno je provjeriti i njegovo trenutno stanje, uvijek poštujući njegovu slobodu i intimu. Ako kandidat ne želi dostaviti spomenute rezultate novim odgojiteljima, isti moraju dokazati njegovu prikladnost drugim pozitivnim argumentima.³² Na kraju, *Zaključak*

²⁹ Isto, broj 14: »Fermo restando che la direzione spirituale non può in alcun modo essere scambiata per o sostituita da forme di analisi o di aiuto psicologico e che la vita spirituale di per sé favorisce una crescita nelle virtù umane, se non ci sono blocchi di natura psicologica, il padre spirituale può trovarsi, per chiarire dubbi altrimenti non risolvibili, nella necessità di suggerire una consulenza psicologica, senza comunque mai imporla, onde procedere con maggior sicurezza nel discernimento e nell'accompagnamento spirituale. Nel caso di una richiesta di consulenza psicologica da parte del padre spirituale, è auspicabile che il candidato, oltre a rendere edotto lo stesso padre spirituale dei risultati della consultazione, informi altresì il formatore di foro esterno, specialmente se lo stesso padre spirituale lo avrà invitato a questo... Dai risultati della consulenza psicologica il padre spirituale trarrà le indicazioni opportune per il discernimento di sua competenza e per i consigli da dare al candidato, anche in ordine al proseguimento o meno del cammino formativo.«

³⁰ Isto, broj 15: »L'esperto – in quanto richiesto – aiuterà il candidato a raggiungere una maggiore conoscenza di sé, delle proprie potenzialità e vulnerabilità. Lo aiuterà anche a confrontare gli ideali vocazionali proclamati con la propria personalità, onde stimolare una adesione personale, libera e consapevole alla propria formazione. Sarà compito dell'esperto fornire al candidato le opportune indicazioni sulle difficoltà che egli sta sperimentando e sulle loro possibili conseguenze per la sua vita e per il suo futuro ministero sacerdotale. Effettuata l'indagine, tenendo conto anche delle indicazioni offertegli dai formatori, l'esperto, solo con il previo consenso scritto del candidato, darà loro il suo contributo per comprendere il tipo di personalità e le problematiche che il soggetto sta affrontando o deve affrontare. Egli indicherà anche, secondo la sua valutazione e le proprie competenze, le prevedibili possibilità di crescita della personalità del candidato. Suggerirà, inoltre, se necessario, forme o itinerari di sostegno psicologico.«

³¹ Isto, broj 16: »Nel caso di passaggio ad altro Seminario o Casa di formazione, il candidato deve informare i nuovi formatori della consultazione psicologica precedentemente effettuata. Solo con il libero consenso scritto del candidato, i nuovi formatori potranno avere accesso alle comunicazioni dell'esperto che aveva effettuato la consultazione.«

³² Isto. »Nel caso si ritenga di poter accogliere in Seminario un candidato che, dopo la precedente dimissione, si sia sottoposto a trattamento psicologico, si verifichi prima, per quanto è possibile, con accuratezza la sua condizione psichica, assumendo, tra l'altro, dopo aver ottenuto il suo libero

u 17. broju kaže da svi oni koji sudjeluju o odgoju, trebaju suodgovorno i složno surađivati kako bi se kandidati na svećeništvo što prikladnije pripravili u osobnoj slobodi i svjesnosti služenja Kristu cijelim svojim bićem.³³

3. OKRUŽNICA KONGREGACIJE ZA KLER – 18. TRAVNJA 2009. GODINE

Kongregacija za kler uputila je 18. travnja 2009. godine svim Ordinarijima *Okružno pismo*³⁴ o gubitku kleričkoga staleža svećenika i đakona te o oslobađanju od svećeničkih obveza, uključujući i celibat u tri slučaja: pokušaj sklapanja braka (pa makar i građanskoga), ustrajanje u teškom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi te samovoljno napuštanje službe u vremenskom razdoblju većem od 5 uzastopnih i neprekidnih godina.

Na temelju *facultates speciales*³⁵, dobivenih od rimskoga prvosvećenika pape Benedikta XVI., 30. siječnja iste godine, spomenuta Kongregacija u tom pismu donosi i sam način pravnoga postupanja u rješavanju tih slučajeva te predlaže Svetomu Ocu na odobrenje odluke o *dimissio*. Skoro godinu dana kasnije, točnije 17. ožujka

consenso scritto, le dovute informazioni presso l'esperto che lo ha accompagnato. Nel caso in cui un candidato chiede il passaggio ad un altro Seminario o Casa di formazione dopo essere ricorso ad un esperto in psicologia, senza voler accettare che la perizia sia a disposizione dei nuovi formatori, si tenga presente che l'idoneità del candidato deve essere provata con argomenti positivi, a norma del citato can. 1052, e quindi deve essere escluso ogni ragionevole dubbio.«

³³ Isto, broj 17: »Tutti coloro che, a vario titolo, sono coinvolti nella formazione offrano la loro convinta collaborazione, nel rispetto delle specifiche competenze di ciascuno, affinché il discernimento e l'accompagnamento vocazionale dei candidati siano adatti a portare al sacerdozio solo coloro che sono stati chiamati e di portarli adeguatamente formati, ossia con una risposta cosciente e libera di adesione e di coinvolgimento di tutta la loro persona a Gesù Cristo che chiama all'intimità di vita con lui e alla condivisione della sua missione di salvezza.«

³⁴ CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Litterae circulares* 18. 4. 2009., Prot. N. 2009.0556.

³⁵ Isto, broj 5-6: »I. La facoltà speciale di trattare e presentare al Santo Padre, per l'approvazione in forma specifica e decisione, i casi di dimissione dallo stato clericale »in poenam«, con relativa dispensa dagli obblighi decorrenti dall'ordinazione, compreso il celibato, di chierici che abbiano tentato al matrimonio anche solo civilmente e che ammoniti non si ravvedano e continuino nella vita irregolare e scandalosa (cfr. can. 1394, § 1); e di chierici colpevoli di gravi peccati esterni contro il 6° Comandamento (cfr. can. 1395, §§ 1-2). II. La facoltà speciale di intervenire ai sensi del can. 1399 CIC, o agendo direttamente nei casi o confermando le decisioni degli Ordinari, qualora i competenti Ordinari lo chiedessero, per la speciale gravità della violazione delle leggi, e per la necessità e l'urgenza di evitare un oggettivo scandalo. Ciò è concesso unitamente alla deroga ai prescritti dei canoni 1317, 1319, 1342, § 2, e 1349 CIC, rispetto all'applicazione di pene perpetue, da applicare ai diaconi per cause gravi e ai presbiteri per cause gravissime, sempre portando i relativi casi direttamente al Sommo Pontefice per l'approvazione in forma specifica e decisione. III. La facoltà speciale di trattare i casi, prendendone atto e dichiarandone la perdita dello stato clericale, con relativa dispensa dagli obblighi sacerdotali, compreso il celibato, dei chierici che hanno abbandonato il ministero per un periodo superiore ai 5 anni consecutivi, e che dopo attenta verifica, per quanto possibile, persistono in tale assenza volontaria ed illecita dal ministero.«

2010. godine,³⁶ ista Kongregacija ponovno je uputila Pismo ordinarijima u kojemu se nalaze i proceduralne smjernice za rješavanje tih slučajeva, zajedno s popisom dokumenata potrebnih za kompletiranje istražnoga dijela biskupijskoga postupka. Bitno je za naglasiti da se ova postupanja primjenjuju samo onda kada je nemoguće ili jako teško slijediti redoviti put, a to je sudski kazneni postupak.

Ovdje ne bih ulazio u sve detalje tog Pisma, nego bih se kratko osvrnuo samo na zadnji slučaj kojim se narušava crkvena stega i red u Crkvi zbog samovoljnoga i nedopuštenoga napuštanja crkvene službe od strane klerika u vremenskom razdoblju dužem od 5 uzastopnih godina.³⁷ Za ovakav slučaj u 8 članaka opisuje se pravna procedura i upravno postupanje Ordinarija klerika koji je napustio službu. Prva i temeljna pretpostavka jest da je klerik na vlastitu inicijativu ili samovoljno, bez ikakva opravdanog razloga, napustio službu i to bez odobrenja svojega Ordinarija, te nakon poziva i opomena da se vrati u službu, isti se ne odaziva i ustraju u tom. Citiramo prvi članak kojim i započinje sam postupak: »Ordinarij, koji je klerika postavio u službu, može od Svete Stolice zatražiti pismenu uredbu (reskript) kojom se proglašava gubitak kleričkoga staleža uz oslobađanje od svećeničkih obveza, uključujući i celibat, za klerika koji je napustio službu i nije ju obnašao 5 uzastopnih godina, i za kojeg podrobna provjera pokazuje kako on i dalje ustraje u svojem hotimičnom i nezakonitom udaljenju od službe.« (čl. 1.)³⁸ Kao što vidimo, novina prvog članka jest u tom što ovaj postupak provodi Ordinarij *ex officio*, a ne dotični klerik, i to može učiniti i mimo njegove volje. U čl. 2. govori se da je nadležni ordinarij onaj koji je klerika postavio u službu. On može osobno ili preko prikladnoga svećenika, svoje ili druge biskupije, voditi postupak u kojemu mora sudjelovati i promicatelj pravde.³⁹ Tek nakon što je mjerodavni ordinarij stekao moralnu sigur-

³⁶ CONGREGATIO PRO CLERICIS, *Litterae circulares* 17. 3. 2010., Prot. N. 2010.08283.

³⁷ Tekst koji slijedi preuzet je iz prvoga pisma Kongregacije za kler, izdana 18. travnja 2009. godine. (vidi notu 42.), str. 8.: »Num. 8: Sua Santità si è degnato di concedere alla Congregazione per il Clero la speciale facoltà di trattare i casi, prendendone atto e dichiarandone la perdita dello stato clericale, con relativa dispensa dagli obblighi sacerdotali, compreso il celibato, dei chierici che hanno abbandonato il ministero per un periodo superiore ai 5 anni consecutivi, e che dopo attenta verifica, per quanto possibile, persistono in tale assenza volontaria ed illecita dal ministero.«

³⁸ *Isto*, str. 8.: »Art. 1. L'ordinario di incardinazione può chiedere alla Sede Apostolica un rescritto con cui si dichiara la perdita dello stato clericale, con relativa dispensa dagli obblighi sacerdotali, compreso il celibato, del chierico che ha abbandonato il ministero per un periodo superiore ai 5 anni consecutivi e che, dopo attenta verifica, per quanto possibile, persiste in tale assenza volontaria ed illecita dal ministero.«

³⁹ *Isto*. »Art. 2. § 1. Competente è l'Ordinario di incardinazione del chierico; § 2. L'Ordinario competente può affidare l'istruttoria di questa procedura o stabilmente o caso per caso ad un sacerdote idoneo della propria o di altra Diocesi; § 3. In questa procedura deve sempre intervenire il Promotore di giustizia, per la doverosa tutela del bene pubblico.«

nost u nepovratno napuštanje službe od strane klerika, na temelju istražnih radnji koje uključuju izjave bilo samog klerika, bilo vjerodostojnih svjedoka, a uzimajući u obzir i glasine ili indicije da se dotični klerik ne će više vratiti u službu, dostavlja sve spise putem pošte ili preko nuncijature na Kongregaciju za kler (čl. 3.-4.).⁴⁰ Istražitelj, koji vodi postupak, dostavlja sve spise mjerodavnom Ordinariju, zajedno sa svojim mišljenjem (čl. 5.).⁴¹ U postupku mora sudjelovati i promicatelj pravde zbog zaštite javnoga dobra. On također dostavlja mjerodavnom ordinariju svoje mišljenje i primjedbe (čl. 6.).⁴² Nakon što Ordinarij pošalje sve spise postupka na Kongregaciju za kler, zajedno sa svojim *votumom*, ista će, ukoliko je to potrebno, zatražiti od mjerodavnoga ordinarija dodatnu istragu (čl. 7.).⁴³ Na koncu postupka Sveta će Stolica izdati otpis o gubitku kleričkoga staleža i oslobađanja od svih obveza i prava koje iz njega proizlaze, zajedno s oprostom od celibata, poslati ga ordinariju koji će taj otpis i objaviti (čl. 8.).⁴⁴ Zadnji broj Okružnoga pisma Kongregacije daje mogućnost istom kleriku da, nakon što je došlo do gubitka kleričkoga staleža, u izvanrednim slučajevima, zatraži ponovni povratak u klerički stalež, ukoliko nađe blagonaklonoga biskupa (*episcopus benevolus*) spremna primiti ga natrag u službu.⁴⁵

Kao zaključnu misao istaknuo bih sljedeće: primjena posebnih ovlasti Kongregacije za kler nije automatska, nego, nakon što se završi istražni postupak, ordinarij će zatražiti od Apostolske Stolice da ista, prema svojemu diskretnom sudu, primijeni te posebne ovlasti u konkretnom slučaju.

⁴⁰ *Isto*, str. 8.-9.: »Art. 3. La dichiarazione di cui all'art. 1 può essere effettuata solo dopo che l'Ordinario competente, condotte le opportune indagini, sulla base dell'eventuale dichiarazione del chierico stesso, o della deposizione di testimoni o per fama oppure da indizi, abbia raggiunto la certezza morale dell'abbandono irreversibile del chierico. Art. 4. La notificazione di qualunque atto deve essere fatta tramite i servizi postali o in altro modo sicuro.«

⁴¹ *Isto*, str. 9.: »Art. 5. L'istruttore, terminata l'istruttoria, trasmetta tutti gli atti all'Ordinario competente con appropriata relazione; questi esprima il suo voto secondo verità.«

⁴² *Isto*. »Art. 6. L'Ordinario competente trasmetta alla Sede Apostolica tutti gli atti unitamente al suo voto ed alle osservazioni del Promotore di Giustizia.«

⁴³ *Isto*. »Art. 7. Se, a giudizio della Sede Apostolica, si richiede un supplemento d'istruttoria, ciò sarà segnalato all'Ordinario competente, indicando la materia circa la quale l'istruzione deve essere completata.«

⁴⁴ *Isto*. »Art. 8. Il rescritto della perdita dello stato clericale, con relativa dispensa dagli obblighi decorrenti dalla Sacra Ordinazione, compreso il celibato, è trasmesso dalla Sede Apostolica all'Ordinario competente, che provvederà a renderlo noto.«

⁴⁵ *Isto*, str. 9.: »Num. 9. Dopo la perdita dello stato clericale, in casi eccezionali, il chierico ch richiedesse la riabilitazione dovrà presentare alla Sede Apostolica debita richiesta tramite un Vescovo benevolo.«

4. OMNIUM IN MENTEM – 26. LISTOPADA 2009. GODINE

Rimski prvosvećenik Benedikt XVI. izdao je 26. listopada 2009. godine apostolsko pismo, u obliku *motu proprio Omnium in mentem*⁴⁶ kojim se modificiraju pojedine odredbe ZKP-a iz 1983. godine. Ono je plod višegodišnjega studija i promišljanja pojedinih ureda (dikasterija) Rimske kurije i biskupskih konferencija te Papinskoga vijeća za zakonske tekstove. Rezultat tih promišljanja dvije su bitne promjene, izrečene u 5 članaka, koje se imaju unijeti u pravno uređenje Katoličke crkve i u njezinu praksu. Prva promjena odnosi se na Sveti red, odnosno na ministerijalnu službu đakona, s obzirom na tekst *Katekizma Katoličke Crkve* (KKC br. 1581). Druga promjena povezana je sa sakramentom ženidbe i izrazom »formalni čin otpada od Katoličke crkve« (kann. 1086, 1117, 1124).

Prva promjena povezana je s kann. 1008 i 1009 ZKP-a, koji se odnose na posvećene službenike. Kada je riječ o učincima Svetoga reda, prvo izdanje KKC-a br. 1581 naučava: »Ređenje ga osposobljava (ređenika) da djeluje kao predstavnik Krista, Glave Crkve, u njegovoj trostrukoj službi svećenika, proroka i kralja.«⁴⁷ Kako bi se izbjeglo proširenje stupnja đakonata na ovlast »*agere in persona Christi Capitis*«, što je pridržano samo biskupima i prezbiterima, Kongregacija za nauk vjere smatra potrebnim promijeniti br. 875 KKC-e i to na sljedeći način: »od njega (Krista) biskupi i prezbiteri primaju službu i ovlast djelovati u osobi Krista Glave, a đakoni pak snagu služiti Božjem narodu u liturgiji, naviještaju Božje riječi i ljubavi.«⁴⁸ Ova promjena bila je prihvaćena od Ivana Pavla II., 19. listopada 1998. godine i na temelju nje se sada modificira i ZKP.

Dosadašnji je tekst kan. 1008. glasio: »Sakramentom reda po božanskom ustanovljenju neki između vjernika, neizbrisivim biljegom kojim se označuju, postavljaju se za posvećene službenike koji se naime posvećuju i određuju da, svatko prema svojem stupnju, vršeci u osobi Krista Glave službu naučavanja, posvećivanja i upravljanja, pasu Božji narod.«

Prema *Omnium in mentem*, novi tekst istoga kanona od sada glasi: »Sakramentom reda po božanskom ustanovljenju neki između vjernika, neizbrisivim biljegom kojim se označuju, postavljaju se za posvećene službenike koji se naime posvećuju i

⁴⁶ Usp. BENEDICTUS PP. XVI, Litterae Apostolicae motu proprio datae *Omnium in mentem* quaedam in Codice Iuris Canonici immutantur, u: AAS 102(2010.), 8-10.

⁴⁷ CATECHISMUS CATHOLICAE ECCLESIAE, n. 1581: »Per ordinationem recipitur capacitas agendi tamquam Christi legatus, Capitis Ecclesiae, in eius triplici munere sacerdotis, prophetae et regis.«

⁴⁸ *Isto*, n. 875: »Ab eo (= Christo) Episcopi et presbiteri missionem et facultatem agendi in persona Christi Capitis accipiunt, diaconi vero vim populo Dei serviendi in 'diaconia' liturgiae, verbi et caritatis.«

određuju da, svatko prema svojem stupnju, SLUŽE NAROD BOŽJI S NOVIM I POSEBNIM NASLOVOM.«⁴⁹ Novina ovoga kanona je samo ovaj zadnji dio s obzirom na opće poslanje. To znači da ovaj kanon više ne tvrdi da sakrament reda podjeljuje ovlast djelovati u osobi Krista Glave, nego se ograničava i na općenitiji način potvrđuje da onaj tko primi Sveti red određen je da služi Božji narod s novim i posebnim naslovom.

Razlika u stupnjevima Sv. reda nalazi se u kan. 1009., s dodanim trećim paragrafom. Prva dva paragrafa kan. 1009. ostaju nepromijenjena i glase: »§ 1. Redovi su episkopat, prezbiterat i đakonat; § 2. Podjeljuju se polaganjem ruku i posvetnom molitvom koju za svaki pojedini stupanj propisuju bogoslužne knjige.« Ovom kanonu dodan je treći paragraf s potpuno novim tekstom. Moj osobni prijevod latinskoga teksta glasio bi: »Oni koji su postavljeni u red episkopata i prezbiterata, primaju službu i ovlast djelovati u osobi Krista Glave, đakoni pak bivaju osposobljeni služiti narod Božji u liturgiji, Riječi i ljubavi.«⁵⁰

Prema tomu, razlika između tri stupnja Sv. reda sastoji se u dodanom trećem paragrafu. Dok biskupi i prezbiteri djeluju u osobi Krista Glave, đakoni bivaju samo osposobljeni služiti narod Božji u liturgiji, naviještaju Božje riječi i ljubavi. U Zakoniku kanona istočnih Crkava (ZKIC-a), u kann. 323, § 1.; 325 i 743, nije donesena ni jedna promjena s obzirom na Sveti red jer u njima ne nalazimo izraz »djelovati u osobi Krista Glave«.

Lumen gentium u broju 29 naučava: »Na nižem hijerarhijskom stupnju nalaze se đakoni, na koje se ne polažu ruke za svećeništvo nego za služenje. Ojačani sakramentalnom milošću, služe u zajednici s biskupom i njegovim prezbiterijem Božjemu narodu u službi liturgije, riječi i ljubavi.« Na temelju ovoga dokumenta, ali i ostalih, ni jedan ne uporabljuje izraz da đakoni djeluju u osobi Krista Glave. Kao teološka diskusija, i to neujednačena, pojavljuje se u postkoncilskom vremenu. Možda bi jedno od rješenja mogla biti teza da đakon djeluje u ime Krista Sluge, jer je specifičnost njegove službe upravo služenje.

⁴⁹ *Omnium in mentem*, 10: »Art. 1. Textus can. 1008 Codicis Iuris Canonici ita immutatur ut posthac absolute sic sonet: »Sacramento ordinis ex divina institutione inter christifideles quidam, caractere indelebili quo signantur, constituuntur sacri ministri, qui nempe consecrantur et deputantur ut, pro suo quisque gradu, NOVO ET PECULIARI TITULO DEI POPULO INSERVIANTE.«

⁵⁰ *Isto*, 10: »Art. 2. Can. 1009 Codicis Iuris Canonici posthac tres paragraphos habebit, quarum prima et secunda constant textu vigentis canonis, tertiae vero novus textus ita sit redactus ut ipse can. 1009, § 3 absolute sic sonet: »Qui constituti sunt in ordine episcopatus aut presbyteratus missionem et facultatem agendi in persona Christi Capitis accipiunt, diaconi vero vim populo Dei serviendi in diaconia liturgiae, verbi et caritatis.«

Druga promjena povezana je s klauzulom »*actus formalis defectionis ab Ecclesia Catholica*« u kanonima 1086, § 1., 1117 i 1124 ZKP-a koji su povezani sa sakramentom ženidbe. Nakon dugoga promišljanja zaključilo se da je ta zaporaka nepotrebna i da nije više prikladna. Nemamo je niti u ZKIC-u. Potreba za tom promjenom započela je već 1997. godine. Zatim je svim predsjednicima biskupskih konferencija poslana okružnica o tumačenju otpada od Katoličke crkve, u ožujku 2006. godine. Od stupanja na snagu ZKP-a 1983., pa sve do 2009. godine, tj. ovoga dokumenta, katolici, koji su formalnim činom otpali od Katoličke crkve, nisu više bili dužni na kanonski oblik za valjano sklapanje ženidbe (kan. 1117), niti je za njih postojala zaprjeka sklopiti ženidbu s nekrštenim (kan. 1086, § 1.), niti se na njih odnosila zabrana sklapanja ženidbe s krštenim nekatolicima (kan. 1124). Na temelju kan. 11, koji određuje da su svi kršteni u Katoličkoj crkvi dužni obdržavati crkvene zakone (*Semel catholicus semper catholicus*), pa i oni koji su otpali od nje formalnim činom, dosadašnja klauzula htjela je izbjeći nevaljane ženidbe zbog zaprjeke različitosti vjere, nedostatka kanonskoga oblika ili zabrane mješovite ženidbe. Jer je ispravno tumačenje navedene zaporke stvaralo velike poteškoće u samoj praksi Crkve, s obzirom na pravno shvaćanje *actus formalis defectionis*, od sada spomenuta klauzula ukida se iz navedena tri kanona ZKP-a koji glase: kan. 1086, § 1. Nije valjana ženidba između dviju osoba, od kojih je jedna krštena u Katoličkoj crkvi ili je u nju primljena, a druga nije krštena. Ovdje je izbačen dio koji govori o formalnom činu otpada od Katoličke crkve.⁵¹ Kan. 1117 također je promijenjen i iz njega je izbačen dio koji govori o formalnom činu otpada od Katoličke crkve. On sada glasi: »Gore određeni oblik treba da se obdržava, ako je barem jedna od stranaka koje sklapaju ženidbu krštena u Katoličkoj crkvi ili je u nju primljena, uz poštovanje propisa kan. 1127 § 2.«⁵² Kan. 1124 isto je tako promijenjen s obzirom na formalni čin otpada od Katoličke crkve: »Ženidba između dviju krštenih osoba, od kojih je jedna krštena u Katoličkoj crkvi ili je u nju primljena poslije krštenja, a druga pripada Crkvi, ili crkvenoj zajednici koja nema potpunog zajedništva s Katoličkom crkvom, zabranjena je bez izričitoga dopuštenja mjerodavne vlasti.«⁵³

⁵¹ *Isto*, 10: »Art. 3. Textus can. 1086, § 1 Codicis Iuris Canonici sic immutatur: »Matrimonium inter duas personas, quarum altera sit baptizata in Ecclesia catholica vel in eandem recepta, et altera non baptizata, invalidum est.«

⁵² *Isto*, 10: »Art. 4. Textus canonis 1117 Codicis Iuris Canonici sic immutatur: »Statuta superius forma servanda est, si saltem alterutra pars matrimonium contrahentium in Ecclesia catholica baptizata vel in eandem recepta sit, salvis praescriptis can. 1127, § 2.«

⁵³ *Isto*, 10: »Art. 5. Textus canonis 1124 Codicis Iuris Canonici sic immutatur: »Matrimonium inter duas personas baptizatas, quarum altera sit in Ecclesia catholica baptizata vel in eandem post baptismum recepta, altera vero Ecclesiae vel communitati ecclesiali plenam communionem cum Ecclesia catholica non habenti adscripta, sine expressa auctoritatis competentis licentia prohibitum est.«

Da bismo bolje shvatili što to znači formalni otpad od Katoličke crkve, moramo se vratiti u prošlost, točnije u 2006. godinu, kada je Papinsko vijeće za tumačenje zakonskih tekstova izdalo Okružnicu⁵⁴ u kojoj tumači formalno napuštanje Katoličke crkve. Da bi se zaista radilo o *actus formalis defectionis*, potrebno je da se ostvare tri uvjeta: 1. nutarnja odluka da se istupi iz Katoličke crkve; 2. ostvarenje i izvanjsko očitovanje te odluke; 3. prihvaćanje te odluke od strane mjerodavnog crkvenog autoriteta.⁵⁵ Stoga, *Omnium in mentem* ukida tu klauzulu u tri kanona ženidbenog prava i potvrđuje nauk da, bez obzira je li osoba formalnim činom otpala od Katoličke crkve ili ne, dužna je obdržavati kan. 11, s obzirom na njezino krštenje, te se uteći mjerodavnoj crkvenoj vlasti kada je riječ o oprostima od zaprjeke različitosti vjere, od obdržavanja kanonskoga oblika i dopuštenju sklapanja mješovite ženidbe.

5. ANGLICANORUM COETIBUS – 4. STUDENOGA 2009. GODINE

Apostolska konstitucija Benedikta XVI., *Anglicanorum coetibus*⁵⁶, izdana 4. studenoga 2009. godine, donosi odredbe o osnivanju osobnih (personalnih) ordinarijata te o njihovu djelovanju i načinu života za anglikance koji ulaze u puno zajedništvo s Katoličkom crkvom. Osobne ordinarijate osniva Kongregacija za nauk vjere (dalje KNV) na području određene biskupske konferencije, a ordinarija imenuje Rimski prvosvećenik. Prvi takav ordinarijat osnovan je za Englesku i Wells 15. siječnja 2011. godine pod imenom »Naša Gospa od Walsinghama«.⁵⁷ Ordinarij je bivši anglikanski biskup koji je oženjen i zaređen za katoličkoga svećenika. Kada je riječ o oženjenim klericima anglikancima, oni mogu primiti samo red prezbiterata u Katoličkoj crkvi, ali ne i red episkopata.

Oženjeni anglikanski biskup, koji je nakon prijelaza u puno zajedništvo s Katoličkom crkvom zaređen za prezbitera, ima vlast dijecezanskoga biskupa i ima pravo na

⁵⁴ Usp. PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS, Litterae circulares missae omnibus Conferentiis episcopalibus (variis linguis exaratae), quoad verba »*actus formalis defectionis ab Ecclesia catholica*« (Cann. 1086, § 1; 1117 i 1124 CIC) et quaedam epistulae respicientes ipsarum litterarum., u: *Communicationes* 38(2006.), str. 170.-172. Osim latinskog, nalazi se i nekoliko prijevoda *Okružnice* na raznim jezicima te tri dopisa nekih biskupskih konferencija, o čemu usp. str. 184.-188.

⁵⁵ O daljnjem tumačenju *actus formalis defectionis*, vidi N. ŠKALABRIN, Napuštanje Katoličke crkve formalnim činom, u: *Ništavost ženidbe: procesne i supstantivne teme. Zbornik radova II. znanstvenog simpozija crkvenih pravnika s međunarodnim sudjelovanjem*, Glas Koncila, Zagreb, 2009., str. 197.-215.

⁵⁶ BENEDICTUS PP. XVI., Constitutiones Apostolicae *Anglicanorum Coetibus*, Qua Personales Ordinariatus pro Anglicanis conduntur qui plenam communionem cum Catholica Ecclesia ineunt, u: AAS 12(2009.), str. 985.-990.

⁵⁷ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Decree of Erection of the Personal Ordinariate of our Lady of Walsingham, u: AAS 103(2011.), str. 129.-133.

biskupske insignije. Spomenuti ordinarijat za Englesku i Wells broji oko 1000 vjernika te ima 42 osobne župe. Drugi osobni ordinarijat osnovan je 1. siječnja 2012. godine na području biskupske konferencije SAD-u pod imenom »The Cahir of Saint Peter«⁵⁸ i to za vjernike episkopalne crkve. Ima ih 1400 u 22 zajednice.

Razlog nastanka ove konstitucije mnogobrojni su zahtjevi vjernika i crkvenih službenika anglikanske vjeroispovijesti da uđu »u puno i vidljivo zajedništvo s Katoličkom crkvom, istovremeno zadržavajući posebna obilježja duhovne i liturgijske anglikanske baštine«. Jer je jedna od glavnih zadaća Katoličke crkve ekumenizam i ekumensko nastojanje zbližavanja s odvojenim bratskim crkvama, Apostolska stolica odlučila je pozitivno odgovoriti tim upitima, proglašivši osnivanje osobnih ordinarijata za spomenute vjernike anglikance. Ovdje donosimo ukratko pravne odredbe same konstitucije, sastavljene u 13 brojeva.

Osobne ordinarijate osniva KNV-e na području jedne biskupske konferencije i to nakon što je čula mišljenje iste. Na području jedne biskupske konferencije može biti osnovano više osobnih ordinarijata te samim osnivanjem ordinarijat uživa javnu pravnu osobnost *ipso iure*. Ordinarijat se sastoji od vjernika laika, klerika i članova ustanova posvećenoga života te družbi apostolskoga života koji već pripadaju navedenim anglikanskim zajednicama, a sada su u punom zajedništvu s Katoličkom crkvom ili koji prime sakramente inicijacije na području samoga ordinarijata. *Katekizam Katoličke Crkve* autentičan je izričaj katoličke vjere koju ispovijedaju članovi ordinarijata.⁵⁹ Osobni ordinarijat ravna se prema odredbama ZKP-a i ove konstitucije, a podložan je Kongregaciji za nauk vjere i drugim uredima Rimske kurije. Također se ravna i prema normama proglašenim od iste Kongregacije.⁶⁰ Uz liturgijska slavja prema Rimskom obredu, ordinarijat ima ovlast slaviti euharistiju i

⁵⁸ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Decree of Erection of the Personal Ordinariate of the Chair of Saint Peter, u: *OREsp* 8.1. 2012., str. 11.

⁵⁹ *Anglicanorum coetibus*, I.: »§ 1. Personales Ordinariatus pro Anglicanis, qui plenam communionem ineunt cum Catholica Ecclesia a Congregatione pro Doctrina Fidei intra fines certae cuiusdam Conferentiae Episcopalis, ipsa Conferentia audita, conduntur. § 2. In territorio alicuius Episcoporum Conferentiae, unus pluresve Ordinariatus pro necessitate constitui possunt. § 3. Quisque Ordinariatus *ipso iure* iuridica personalitate fruitor publica; profecto iuridice dioecesi aequatur. § 4. Ordinariatus fidelibus laicis, clericis necnon Institutorum Vitae Consecratae vel Societatum Vitae Apostolicae sodalibus constituitur, qui olim ad Anglicanam Communionem pertinebant et nunc plena cum Ecclesia Catholica communionem fruuntur, vel in ipsius Ordinariatus iurisdictione Initiationis Sacramenta recipiunt. § 5. *Catechismus Catholicae Ecclesiae* authentice fidem catholicam exprimit, quam Ordinariatus sodales profitentur.«

⁶⁰ *Isto*, II.: »Ordinariatus Personalis ad normam iuris universalis regitur necnon a praesenti Constitutione Apostolica, atque Congregationi pro Doctrina Fidei ceterisque Romanae Curiae Dicasteriis pro cuiusque competentia subicitur. In eo etiam prae laudatae *Normae Complementares* necnon aliae Normae, si quae erunt, pro unoquoque Ordinariatu peculiare vigent.«

druge sakramente prema vlastitim liturgijskim knjigama, odobrenim od Svete Stolice, kojima njeguju anglikansku duhovnu, liturgijsku i pastoralnu tradiciju.⁶¹ Osobni ordinarijat povjeren je pastoralnoj brizi ordinarija kojega imenuje Rimski prvosvećenik, čija je vlast redovita, vikarska i osobna.⁶² Ukoliko se radi o đakonima, prezbiterima i biskupima anglikancima, ordinarij ih može prihvatiti kao kandidate za primanje svetoga reda u Katoličkoj crkvi. Ako se radi o oženjenim službenicima, moraju se poštivati odredbe enciklike Pavla VI., *Sacerdotalis coelibatus*, br. 42 te izjava Kongregacije za nauk vjere *In June*. Stoga će ordinarij u potpunosti obdržavati kanonsku disciplinu o kleričkom celibatu latinske Crkve, i *pro regula* pripustiti ređenju samo neoženjene muškarce. U pojedinačnim slučajevima isti ordinarij može uputiti molbu Rimskom prvosvećeniku da, mimo kan. 277, § 1., pripusti Svetomu redu prezbiterata oženjene muškarce, pridržavajući se objektivnih kriterija odobrenih od Svete Stolice.⁶³ Sedmi broj govori o osnivanju ustanova posvećenoga života i družbi apostolskoga života.⁶⁴ U osmom broju konstitucija govori o osnivanju osobnih župa, nakon što čuje mišljenje dijecezanskog mjesnog biskupa i pristanka Svete Stolice te imenovanju župnika poštujući odredbe kanonskoga prava u materiji.⁶⁵ Bilo vjernici laici, bilo članovi redovničkih ustanova koje dolaze iz anglikanstva, a žele pripadati osobnom ordinarijatu, to trebaju izraziti u pisanom obliku.⁶⁶ Kada se radi o upravnom ustrojstvu ordinarijata, uz ordinarija tu je i upravno vijeće koje se, na temelju statuta odobrenih od Svete Stolice, sastoji najmanje od šest svećenika. Tom vijeću predsjedava ordinarij te ono ima sva prava i obveze koja pripadaju

⁶¹ *Isto*, III.: »Liturgicis haud exclusis celebrationibus secundum Romanum Ritus, Ordinariatui facultas praebetur celebrandi sacram Eucharistiam ceteraque Sacramenta, Horarum Liturgiam aliasque liturgicas actiones iuxta libros liturgicos Anglicanae traditioni peculiare, ab Apostolica Sede adprobato, ita ut intra Catholicam Ecclesiam vitales serventur spirituales, liturgicae pastoralesque Communionis Anglicanae traditiones, ad instar magni pretii doni, ad sodalium fidem alendam ac participandam.«

⁶² *Usp. isto*, IV-V.

⁶³ *Isto*, VI.: »§ 1. Qui, Anglicana in Communione, diaconale, vel presbyterale aut episcopale exeruerunt ministerium atque qualitatibus gaudent a iure canonico expostulatis et irregularitatibus ceterisque impedimentis non afficiuntur, ab Ordinario inter ad Sacros ordines candidatos in Ecclesia Catholica recipi possunt. De ministris autem coniugio adstrictis, normae sunt servandae Litterarum Encyclicarum Pauli PP. VI *Sacerdotalis coelibatus* n. 42 atque Declarationis *In June*. Ministri porro haud adstricti coniugio caelibatus clericalis normis ad mentem can. 277, § 1 tenentur. § 2. Ordinarius, omnino disciplinae in Ecclesia Latina circa caelibatum clericalem satisfaciens, *pro regula* ad presbyteralem ordinem dumtaxat viros admittit caelibes. A Romano Pontifice expetere poterit, can. 277, § 1 derogando, ut singulis in casibus, ad Ordinem Sacrum presbyteratus admittantur etiam coniugati viri, persedulo cautis tamen obiectivis criteriis ab Apostolica Sede comprobandis.«

⁶⁴ *Usp. isto*, VII.

⁶⁵ *Usp. isto*, VIII.

⁶⁶ *Usp. isto*, IX.

prezbiterском i savjetodavnom vijeću. Uz upravno vijeće, ordinarijat neka osnuje i ekonomsko te pastoralno vijeće.⁶⁷ Ordinarij je dužan svakih pet godina na posjet *ad limina Apostolorum* gdje Rimskom prvosvećeniku podnosi izvještaj o stanju osobnoga ordinarijata.⁶⁸ Konstitucija na koncu određuje da je za sudske sporove nadležan sud biskupije u kojoj jedna od stanaka ima boravište, osim ako je ordinarijat ustanovio svoj sud. U slučaju prizivnoga suda, njega će odrediti ordinarijat uz odobrenje Svete Stolice.⁶⁹ Zadnji članak konstitucije predviđa da će dekret o ustanovljenju ordinarijata odrediti sjedište ordinarijata i, ukoliko bude potrebno, crkvu u kojoj će predsjedati.⁷⁰

Osim ove Konstitucije, donesene su i nadopunjujuće odredbe Kongregacije za nauk vjere⁷¹ proglašene od Apostolske Stolice koje u 14 članaka propisuju sljedeće: mjerodavnost Svete Stolice, odnos ordinarija i biskupske konferencije, tumačenje i imenovanje Ordinarija, vjernici osobnoga ordinarijata, vjernici laici, klerici i redovnici anglikanci te njihov pravni status, biskupi anglikanci, struktura i uloga upravnoga vijeća, pastoralno vijeće te osobne župe.

6. QUAERIT SEMPER – 30. KOLOVOZA 2011. GODINE

Rimski prvosvećenik Benedikt XVI. izdao je Apostolsko pismo motu proprio *Quaerit semper*⁷², 30. kolovoza 2011. godine, kojim u četiri članka modificira apostolsku

⁶⁷ *Isto*, X.: »§ 1. Suo in exercendo munere, Ordinarius regiminis a sic dicto Consilio adiuatur, quod Statutis ab Ordinario comprobatis et ab Apostolica Sede confirmatis temperatur. § 2. Regiminis Consilium, cui praesidet Ordinarius, sex saltem efformatur presbyteris atque munera gerit a Codice Iuris Canonici Consilio Presbyterali et Collegio Consultorum tributa eaque necnon munera, quae in Normis Complementaribus significantur. § 3. Ordinarius constituere debet Consilium rerum oeconomicarum ad Codicis Iuris Canonici normas, ad officia gerenda quae, ad rem, in ipso CIC praevisa sunt. § 4. Ad Ordinariatus fidelium consultationi favendum, Consilium Pastorale instituitur.«

⁶⁸ Usp. *isto*, XI.

⁶⁹ Usp. *isto*, XII.

⁷⁰ Usp. *isto*, XIII.

⁷¹ CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, Norme complementari alla Costituzione Apostolica *Anglicanorum coetibus*, 4 novembre 2009., u: *L'Osservatore romano* (9-10 novembre 2009.), 7.

⁷² Usp. BENEDICTUS PP. XVI., Litterae Apostolicae motu proprio datae *Quaerit semper* Quibus Constitutio apostolica Pastor bonus immutatur atque quaedam competentiae a Congregatione de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum ad novum Officium de processibus dispensationis super matrimonio rato et non consummato ac causis nullitatis sacrae Ordinationis, apud Tribunal Rotae Romanae constitutum, transferuntur, u: AAS 103(2011.), str. 569.-571. Osim ovih promjena apostolske konstitucije *Pastor bonus* vezanih uz sakramente ženidbe i svetog reda, Benedikt VI. modificirao je 16. siječnja 2013. godine spomenutu konstituciju apostolskim pismom *Fides per doctrinam* s obzirom na nadležnost kateheze, koja više ne pripada Kongregaciji za kler nego Papinskom

konstitucija *Pastor bonus* te neke nadležnosti Kongregacije za bogoštovlje i stegu sakramenata prenosi na novi *Ured* i to s obzirom na oprost *ratum non consummatum* i postupke ništavosti svetog ređenja. Novi *Ured* osnovan je pri sudu Rimske Rote.

Prvim člankom ukidaju se čl. 67. i 68. apostolske konstitucije *Pastor bonus*, koji govore o nadležnosti spomenute kongregacije za postupke *ratum non consummatum* i ništavost svetog ređenja⁷³. U drugom članku Apostolskoga pisma navodi se čl. 126. Apostolske konstitucije *Pastor bonus* (koji je govorio o Sudu Rimske Rote) te je on sada promijenjen i sadrži tri paragrafa. Prvi paragraf ostao je isti kao i u *Pastor bonus*, a on glasi: »čl. 126. § 1. Ovaj Sud ima ulogu višeg stupnja pri Apostolskoj Stolici, obično u prizivnom stupnju, da bi se štitila prava u Crkvi, brine se za jedinstvo pravosuđa i, svojim presudama, pomaže nižim sudovima.«

Drugi i treći paragraf novi su. U drugom se spominje osnivanje novoga ureda pri Sudu Rimske Rote čija je zadaća suditi u postupku tvrde i neizvršene ženidbe. Treći paragraf određuje da je isti ured mjerodavan i u postupku nevaljanosti svetoga ređenja.⁷⁴

Nadalje, u trećem članku *Quaerit semper* uređuje pitanje moderiranja ureda. Na čelu ureda je dekan Rimske Rote, potpomognut oficijalima, povjerenicima i savjet-

vijeću za novu evangelizaciju. Ovo Vijeće osnovao je isti rimski prvosvećenik dana 21. rujna 2010. godine apostolskim pismom *Ubicumque et semper*: BENEDETTO PP. XVI., Lettera apostolica in forma di *motu proprio Fides per doctrinam* con la quale si modifica la costituzione apostolica *Pastor bonus* e si trasferisce la competenza sulla catechesi dalla Congregazione per il clero al Pontificio consiglio per la promozione della nuova evangelizzazione, u: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/motu_proprio/documents/hf_ben-xvi_motu-proprio_20130116_fides-per-doctrinam_it.html; BENEDETTO XVI., Lettera apostolica in forma di *motu proprio Ubicumque et semper* con la quale si istituisce il Pontificio consiglio per la promozione della nuova evangelizzazione, u: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/apost_letters/documents/hf_ben-xvi_apl_20100921_ubicumque-et-semper_it.html.

⁷³ Isto, str. 570.: »Art. 1. Abrogantur articuli 67 et 68 Constitutionis apostolicae *Pastor bonus*, quam supra memoravimus.«

⁷⁴ Isto, 570.: »Art. 2. Articulus 126 eiusdem Constitutionis apostolicae *Pastor bonus* ad subsequentem textum mutatur: Art. 126 § 1. Hoc Tribunal instantiae superioris partes apud Apostolicam Sedem pro more in gradu appellationis agit ad iura in Ecclesia tutanda, unitati iurisprudentiae consulit et, per proprias sententias, tribunalibus inferioribus auxilio est. § 2. Apud hoc Tribunal Officium est constitutum, cuius est cognoscere de facto inconsummationis matrimonii et de existientia iustae causae ad dispensationem concedendam. Ideoque acta omnia cum voto Episcopi et Defensoris Vinculi animadversionibus accipit et, iuxta peculiarem procedendi modum, perpendit atque, si casus ferat, Summo Pontifici petitionem ad dispensationem impetrandam subicit. § 3. Hoc Officium competens quoque est in causis de nullitate sacrae Ordinationis cognoscendis ad normam iuris communis et prout, congrua congruis referendo.«

nicima.⁷⁵ Zadnji, četvrti članak, određuje da ove promjene stupaju na snagu mjesec dana od objavljivanja ovoga dokumenta, tj. 1. listopada 2011. godine.⁷⁶

III. Novine u kaznenom i procesnom kanonskom pravu⁷⁷

1. SACRAMENTORUM SANCTITATIS TUTELA – 30. TRAVNJA 2001. GODINE

Početkom trećega tisućljeća, točnije 30. travnja 2001. godine rimski prvosvećenik Ivan Pavao II. izdao je Apostolsko pismo *motu proprio* **Sacramentorum sanctitatis tutela**⁷⁸ kojim se proglašavaju odredbe o teškim kažnjivim djelima pridržanim Kongregaciji za nauk vjere (*Normae de gravioribus delictis*⁷⁹) kako bi se očuvala svetost sakramenata euharistije i ispovijedi te ćudoređa. Razlog tomu bili su teški slučajevi zlouporabe sakramenata te upitna moralnog življenja od strane djelatnika – laika i klerika – pripadnika Katoličke crkve. Stoga odredbe ovog Apostolskoga pisma postale su obvezatne norme u redovitoj praksi Kongregacije za nauk vjere pri

⁷⁵ Isto, 571: »Art. 3. Officio de processibus dispensationis super matrimonio rato et non consummato ac causis nullitatis sacrae Ordinationis praest Rotae Romanae Decanus, quem adiuvant Officiales, Commissarii deputati et Consultores.«

⁷⁶ Isto, 571: »Art. 4. Die quo hae Litterae vim obligandi sortientur, processus dispensationis super matrimonio rato et non consummato ac causae nullitatis sacrae Ordinationis, quae apud Congregationem de Cultu Divino et Disciplina Sacramentorum reperiuntur, novo Officio apud Tribunal Rotae Romanae demandabuntur, quod eisdem definit. Nostras has deliberationes, quas his apostolicis Litteris Motu proprio datis praescripsimus, firmas et efficaces omnibus ex partibus esse et fore volumus, non obstantibus quibusvis contrariis rebus, etiam peculiari mentione dignis, atque decernimus ut per editionem in actis diurnis »L'Osservatore Romano« eadem promulgentur et vim suam exerant a die primo mensis Octobris anno MMXI.«

⁷⁷ Ovdje donosimo neke od novijih članaka u kojima su se autori bavili temama povezanim sa kaznenim mjerama u Katoličkoj crkvi te načinom kanonskoga postupanja u istim: npr. M. MIĆAN, Kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovjedi, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* 138(2010.)12, str. 975.-984.; S. ZEC, Delikti u Crkvi, str. 241.-242.; S. ZEC, Povrede crkvene stege i javnoga reda: tri posebne ovlasti Kongregacije za kler, str. 379.-402.; J. ŠALKOVIĆ, Kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovjedi (kan. 1395), u: *Bogoslovska smotra* 79(2009.)2, str. 247.-273.; J. ŠALKOVIĆ, Kažnjiva djela protiv posebnih obveza (kann. 1392-1396), u: *Riječki teološki časopis* 38(2012.)2, str. 353.-378.; J. ŠALKOVIĆ, Prethodna istraga u kaznenom postupku, u: J. ŠALKOVIĆ (ur.), *Posebni sudski postupci i postupanja. Zbornik radova međunarodnog znanstvenog simpozija crkvenih pravnika u Lovranu 26. – 27. X. 2009.*, Zagreb, 2010., str. 235.-255.

⁷⁸ IOANNES PAULUS PP. II, Litterae Apostolicae motu proprio datae *Sacramentorum Sanctitatis Tutela* quibus normae de gravioribus delictis Congregationi pro doctrina fidei reservatis promulgantur, 30. 4. 2001., u: AAS 93(2001.), str. 737.-739.

⁷⁹ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Epistula a Congregatione pro Doctrina Fidei missa ad totius Catholicae Ecclesiae Episcopos aliosque Ordinarios et Hierarchas quorum interest: de *delictis gravioribus* eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis, u: AAS 93(2001.), str. 785.-788.

pravnom rješavanju spomenutih zloporaba. Nažalost, s godinama su pristizale sve veće optužbe na račun Crkve da se, iako ima svoje zakone, ne pridržava tih zakona niti ih primjenjuje u konkretnim slučajevima. Koliko su te optužbe utemeljene i istinite, nije nam nakana ovdje raspravljati. Naš cilj je prikazati kojim to pravnim putem ide Katolička crkva, ne samo u kaznenom reguliranju pojedinih zloporaba nego i u samoj pastoralno-duhovnoj pomoći svih onih kojima je nanesena nepravda.

Godinama i javnost i mediji nisu bili dovoljno upoznati s načinom djelovanja Katoličke crkve u rješavanju slučajeva teških zloporaba pa se stekao krivi dojam kao da Crkva ili o tom šuti ili dovoljno ozbiljno i zrelo ne rješava svoje probleme. Stoga je 9 godina kasnije, tj. 2010. godine, Kongregacija za nauk vjere (KNV) odlučila dati točne naputke i objašnjenja kanonskoga *itera* u kazneno-pravnim sporovima u obliku *Smjernica* koje slijede.

2. GUIDA ALLA COMPRESIONE – 12. TRAVNJA 2010. GODINE

Kongregacija za nauk vjere 12. travnja 2010. godine objavila je na internetskoj stranici Svete Stolice *Smjernice* za shvaćanje temeljnih postupaka KNV u slučajevima optužbi za seksualne zloporabe (*Guida alla comprensione delle procedure di base della Congregazione per la Dottrina della Fede (CDF) riguardo alle accuse di abusi sessuali*), shvaćene kao uvodne smjernice laicima, a ne kanonistima⁸⁰.

U uvodnoj rečenici *Smjernica* izričito se navodi da u takvim postupcima moraju biti primijenjene odredbe *motu propria Sacramentorum sanctitatis tutela*, koji je proglasio Ivan Pavao II. 30. travnja 2001. godine, te ZKP-a iz 1983. godine. *Smjernice* su podijeljene u dva dijela – biskupijska faza utvrđivanja počinjenoga djela te rimska faza rješavanja istoga.

A. Prethodni postupci

Biskupija istražuje u bilo kojoj sumnji seksualne zloporabe maloljetnika od strane redovnika (*religioso*). Čudno je da je ovdje uporabljen izraz *religioso*, a ne *chierico*. Kada postoji vjerojatnost istinite sumnje, slučaj se prijavljuje KNV. Mjesni biskup obavještava KNV, zajedno s vlastitim mišljenjem o postupku kojega provodi i mjerama koje će primijeniti na kraće ili duže vrijeme. Uvijek treba slijediti odredbe civilnih zakona kada je riječ o prijavi kaznenih dijela pretpostavljenim vlastima. Za

⁸⁰ Usp. http://www.vatican.va/resources/resources_guide-CDF-procedures_it.html (posjećeno 27. 3. 2012.)

cijelo vrijeme tijeka postupka, mjere predostrožnosti poduzima biskup imajući na umu samu zajednicu, žrtve i djecu.⁸¹

B. Postupci Kongregacije za nauk vjere

KNV može voditi postupak na nekoliko načina.

1. Kazneni postupak

Kongregacija može ovlastiti mjesnoga biskupa da vodi kazneni sudski postupak pri crkvenom mjesnom sudu. Bilo koji priziv u sličnim slučajevima upućuje se na istu Kongregaciju. Također, ista Kongregacija može ovlastiti mjesnoga biskupa da pokrene kazneni upravni postupak, imenujući svojega delegata, kojemu pomažu dva prisjednika. Optuženi svećenik pozvan je odgovoriti na optužbe i istražiti dokaze. Ima pravo na utok na KNV protiv odluke kojom mu se izriče kanonska kazna. Odluka kardinala članova KNV konačna je. Bez obzira na vrstu postupka, optuženom svećeniku može se izreći više kanonskih kazni, od kojih je najteža kazna otpusta iz kleričkoga staleža.⁸²

2. Slučajevi direktno podneseni Svetomu Ocu

U posebno teškim slučajevima, u kojima je civilni kazneni postupak presudio da je redovnik (*religioso*) kriv za seksualnu zloporabu s maloljetnikom, ili u kojem

⁸¹ Isto. »A. Procedure preliminari: La diocesi indaga su qualsiasi sospetto di abusi sessuali da parte di un religioso nei riguardi di un minore. Qualora il sospetto abbia verosimiglianza con la verità, il caso viene deferito alla CDF. Il vescovo locale trasmette ogni informazione necessaria alla CDF ed esprime la propria opinione sulle procedure da seguire e le misure da adottare a breve e a lungo termine. Va sempre dato seguito alle disposizioni della legge civile per quanto riguarda il deferimento di crimini alle autorità preposte. Nella fase preliminare e fino a quando il caso sia concluso, il vescovo può imporre misure precauzionali per la salvaguardia della comunità, comprese le vittime. In realtà, al vescovo locale è sempre conferito il potere di tutelare i bambini limitando le attività di qualsiasi sacerdote nella sua diocesi. Questo rientra nella sua autorità ordinaria, che egli è sollecitato a esercitare in qualsiasi misura necessaria per garantire che i bambini non ricevano danno, e questo potere può essere esercitato a discrezione del vescovo prima, durante e dopo qualsiasi procedimento canonico.«

⁸² Isto. »1. *Processi penali*: La CDF può autorizzare il vescovo locale a condurre un processo penale giudiziario davanti a un Tribunale ecclesiale locale. Qualsiasi appello in casi simili dovrà essere eventualmente presentato a un tribunale della CDF. La CDF può autorizzare il vescovo locale a istruire un processo penale amministrativo davanti a un delegato del vescovo locale, assistito da due assessori. Il sacerdote accusato è chiamato a rispondere alle accuse e a esaminare le prove. L'accusato ha il diritto di presentare ricorso alla CDF contro un decreto che lo condanni a una pena canonica. La decisione dei cardinali membri della CDF è definitiva. Qualora il sacerdote venga giudicato colpevole, i due procedimenti – giudiziario e amministrativo penale – possono condannarlo a un certo numero di pene canoniche, la più seria delle quali è la dimissione dallo stato clericale. Anche la questione dei danni subiti può essere trattata direttamente durante queste procedure.«

su dokazi neoborivi, KNV može podnijeti takav slučaj direktno Sv. Ocu, sa zahtjevom da on izda odluku o otpustu iz kleričkoga staleža *ex officio*. Nema kanonskoga utoka protiv takve papinske odluke. Ista Kongregacija podnosi Sv. Ocu i zahtjeve optuženih svećenika (*sacerdoti*) koji, svjesni učinjenih zločina, traže oprost od svih svećeničkih obveza i traže povratak u laički stalež. Sveti Otac odobrava taj zahtjev *pro bono Ecclesiae*.⁸³

3. Stegovne mjere

U onim slučajevima u kojima je optuženi svećenik priznao vlastite zločine i prihvatio živjeti u molitvi i pokori, Kongregacija ovlašćuje mjesnoga biskupa da izda odluku kojom se zabranjuje ili ograničava njegova javna služba (*il ministero pubblico*). Ukoliko dođe do povrjede uvjeta u odluci, moguć je i otpust iz kleričkoga staleža. Protiv tih odluka moguć je utok na KNV, a njezina je odluka konačna.⁸⁴

C. Izmjene motu propria

Kongregacija za nauk vjere već radi na promjenama pojedinih članaka *motu propria Sacramentorum sanctitatis tutela* s ciljem ažuriranja istoga u svjetlu posebnih ovlasti danih istoj kongregaciji od strane papa Ivana Pavla II. i Benedikta XVI.⁸⁵ Proceduralne su promjene donesene i zajedno s popratnim pismom KNV poslane svim mjerodavnim poglavarima Katoličke crkve.

⁸³ Isto: »2. *Casi riferiti direttamente dal Santo Padre*: In casi particolarmente gravi, in cui processi civili criminali abbiano ritenuto colpevole di abusi sessuali su minori un religioso, o in cui le prove siano schiaccianti, la CDF può scegliere di portare questo caso direttamente al Santo Padre con la richiesta che il Papa emetta un decreto di dimissione dallo stato clericale »*ex officio*«. Non esiste ricorso canonico dopo un simile decreto papale. La CDF porta al Santo Padre anche richieste di sacerdoti accusati che, consapevoli dei crimini commessi, chiedano di essere dispensati dagli obblighi del sacerdozio e chiedano di tornare allo stato laicale. Il Santo Padre concede tale richiesta per il bene della Chiesa (»*pro bono Ecclesiae*«).«

⁸⁴ Isto: »3. *Misure disciplinari*: In quei casi in cui il sacerdote accusato abbia ammesso i propri crimini e abbia accettato di vivere una vita di preghiera e penitenza, la CDF autorizza il vescovo locale a emettere un decreto che proibisce o limita il ministero pubblico di tale sacerdote. Tali decreti sono imposti tramite un precetto penale che comprendono una pena canonica per la violazione delle condizioni del decreto, non esclusa la dimissione dallo stato clericale. Contro questi decreti è possibile il ricorso alla CDF. La decisione della CDF è definitiva.«

⁸⁵ Isto. »C. *La revisione del Motu Proprio*: La CDF ha in corso una revisione di alcuni articoli del *Motu Proprio Sacramentorum sanctitatis tutela*, al fine di aggiornare il suddetto *motu proprio* del 2001 alla luce delle speciali facoltà riconosciute alla CDF dai Pontefici Giovanni Paolo II e Benedetto XVI. Le modifiche proposte e sotto discussione non cambieranno le suddette procedure.«

3. PISMO 21. SVIBNJA 2010. GODINE

Nakon 9 godina i aktualnih događanja u Crkvi, osjetila se potreba za ažuriranjem *Odredbi* što je i učinio Benedikt XVI., 21. svibnja 2010. godine. Stoga je Kongregacija za nauk vjere uputila popratno Pismo⁸⁶ biskupima Katoličke crkve i drugim ordinarijima i poglavarima zainteresiranima oko uvedenih promjena, u apostolskom pismu *motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela* 21. svibnja 2010. godine. Razlog ovoga Pisma bolja je i jasnija raspodjela same materije i mjerodavnosti u postupku, koja je prije pripadala različitim dikasterijima Rimske kurije, a sada je prenesena na KNV. Reformom citiranoga normativnog teksta, objavljujući ga ne u cijelosti, nego samo u nekim dijelovima, s ciljem poboljšanja konkretnoga djelovanja, oci Kongregacije za nauk vjere predložili su Rimskom prvosvećeniku rezultate vlastitih odluka koje je Rimski prvosvećenik odobrio, naredio i proglasio dana 21. svibnja 2010. godine.⁸⁷

Ovo apostolsko pismo ima dva dijela: prvi sadrži *glavne* odredbe, a drugi *proceduralne*, koje samim proglašenjem dobivaju snagu zakona. Puni službeni naslov tih odredbi jest *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*.

Prvi dio sastoji se od 7 članaka u kojima se, između ostaloga, određuje da KNV sudi kažnjiva djela protiv vjere, te teška kažnjiva djela učinjena protiv čudoređa i pri slavljenju sakramenata. Kažnjiva djela protiv vjere jesu krivovjerje, otpad i raskol. U ostalim člancima navode se kažnjiva djela učinjena protiv presvete euharistije, sakramenta ispovijedi, pokušaj ređenja žena te protiv čudoređa. Članak 6. u dva broja normira teška kažnjiva djela koja su pridržana KNV u sljedeća dva slučaja. U prvom riječ je o kažnjivom djelu protiv šeste Božje zapovijedi učinjenom od strane klerika s maloljetnom osobom ispod 18 godina. S istom se izjednačuje i maloljetna osoba koja ima nepotpunu uporabu razuma. U drugom broju riječ je o nabavci, posjedovanju ili širenju, na bilo koji način i s bilo kojim instrumentom, pornografskih slika maloljetnih osoba ispod 14 godina od strane klerika, u pohotne svrhe.⁸⁸

⁸⁶ Usp. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, Lettera ai Vescovi della Chiesa Cattolica e agli altri Ordinari e Gerarchi interessati circa le modifiche introdotte nella Lettera apostolica *motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela*, u: AAS 102(2010.), str. 431.

⁸⁷ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necnon de gravioribus delictis*, 21 maggio 2010, u: AAS 102(2010.), str. 419.-434.

⁸⁸ *Normae de delictis*: Art. 6: »§ 1. I delitti più gravi contro i costumi, riservati al giudizio della Congregazione per la Dottrina della Fede, sono: 1° il delitto contro il sesto comandamento del Decalogo commesso da un chierico con un minore di diciotto anni; in questo numero, viene equiparata al minore la persona che abitualmente ha un uso imperfetto della ragione; 2° l'acquisizione o la detenzione o la divulgazione, a fine di libidine, di immagini pornografiche di minori sotto i quattordici

Drugi dio – proceduralne odredbe, ima dva naslova. Prvi naslov govori o osnivanju i mjerodavnosti suda, i to od 8. do 20. članka. Mjerodavni je sud u navedenim slučajevima KNV, kao vrhovni apostolski sud za latinsku Crkvu i istočne katoličke Crkve. U drugom naslovu donosi se red suđenja u samom postupku od 21. do 31. članka.

S obzirom na sam normativni sadržaj Odredbi, donesene su i promjene ili neke novine, a ima ih 17. Nabrajamo neke od njih: mogućnost da se slijedi brži postupak po izvansudskoj odluci u posebnim i teškim slučajevima pri Kongregaciji za nauk vjere kao što su teška povrjeda presvete euharistije i sakramenta ispovijedi, pokušaj ređenja žena, i seksualne zlouporabe maloljetnika od strane klerika.

Druga je novost da članovi suda ne moraju više biti samo svećenici, nego i laici kao što su odvjetnici i zastupnici, gdje nije više potreban magisterij iz kanonskoga prava nego se njihova mjerodavnost može utvrditi i na drugi način. Zatim zastara prelazi s 10 na 20 godina, izjednačavanje osoba s nepotpunom uporabom razuma s maloljetnicima, uvođenje novoga pojma pedopornografije koja se definira kao nabavka, posjedovanje i širenje dječjih pornografskih sadržaja od strane klerika koji za objekt imaju osobe ispod 14 godina života, itd.

4. OKRUŽNO PISMO 3. SVIBNJA 2011. GODINE

Godinu dana kasnije, Kongregacija za nauk vjere izdala je 3. svibnja 2011. godine okružno pismo upućeno biskupskim konferencijama kao pomoć u izradi njihovih smjernica za rješavanje slučajeva seksualnih zlouporaba maloljetnih osoba od strane klerika.⁸⁹ Spomenuto *Pismo* se sadrži 3 naslova i zaključak. U kratkom uvodnom dijelu, Pismo poziva dijecezanskog biskupa da odgovorno postupi u eventualnim slučajevima seksualnih zlouporaba maloljetnih osoba od strane klerika u svojoj biskupiji. Isti dijecezanski biskup mora slijediti i primijeniti kanonske propise u takvim slučajevima, vodeći brigu (*tener conto*) o odredbama civilnih zakona.⁹⁰ Prvi

anni da parte di un chierico, in qualunque modo e con qualunque strumento. § 2. Il chierico che compie i delitti di cui al § 1 sia punito secondo la gravità del crimine, non esclusa la dimissione o la deposizione.<

⁸⁹ Usp. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, Lettera circolare per aiutare le conferenze episcopali nel preparare linee guida per il trattamento dei casi di abuso sessuale nei confronti di minori da parte dei chierici, 3 maggio 2011., u: AAS 103(2011.), str. 406.-412.

⁹⁰ Zbog važnosti pojedinih točaka Okružnoga pisma, donosimo ih na originalnom jeziku. Isto, str. 406.: »Tra le importanti responsabilità del Vescovo diocesano al fine di assicurare il bene comune dei fedeli e, specialmente, la protezione dei bambini e dei giovani, c'è il dovere di dare una risposta adeguata ai casi eventuali di abuso sessuale su minori commesso da chierici nella sua diocesi. Tale risposta comporta l'istituzione di procedure adatte ad assistere le vittime di tali abusi, nonché la formazione della comunità ecclesiale in vista della protezione dei minori. Detta risposta dovrà provvedere all'applicazione del diritto canonico in materia, e, allo stesso tempo, tener conto delle disposizioni delle leggi civili.<

naslov *Temeljni vidovi (Aspetti generali)* govori o ulozi Crkve čiji je zadatak saslušati žrtve zlostavljanja i njihove obitelji, pružiti im duhovnu i psihološku pomoć te zaštititi maloljetnike različitim edukativnim programima. Riječi Ivana Pavla II.: »Nema mjesta u svećeništvu ni redovničkom životu onima koji bi mogli učiniti zla mladima« iziskuju veliku odgovornost biskupa, viših redovničkih poglavara te svih onih koji imaju veliku odgovornost u odgoju budućih svećenika i redovnika. Sam njihov odgoj treba ići prema zdravoj ljudskoj odgovornosti i iskrenoj duhovnosti, s velikim naglaskom na čistoći i na životu u celibatu. Nakon primljenoga Sv. reda, neka biskupi i dalje posvete brigu mladim svećenicima, napose u njihovu permanentnom obrazovanju, s posebnim naglaskom na molitvu i na svećeničko zajedništvo.

U slučaju eventualnih zlouporaba, biskupi su dužni postupati prema kanonskim i civilnim propisima, poštujući uvijek dobar glas optuženog klerika i imajući na umu da se pretpostavlja nevinost istoga dok se ne dokaže suprotno.⁹¹

Pod slovom e) suradnja s civilnim vlastima⁹² – Kongregacija propisuje da u navedenom slučaju nije samo riječ o kanonskom kažnjivom djelu, nego i o kaznenom djelu progonjenom (*perseguito*) od strane civilne vlasti. Iako se odnosi s civilnim vlastima razlikuju od zemlje do zemlje, važno je s njima surađivati (*cooperare*) na području dotičnih mjerodavnosti. Osobito »*va sempre dato seguito alle prescrizioni delle leggi civili per quanto riguarda il deferimento dei crimini alle autorità preposte, senza pregiudicare il foro interno sacramentale*«. U prijevodu bi to značilo: neka se uvijek slijede odredbe civilnih zakona kada se radi o prijavi zlodjela pretpostavljenim vlastima, bez da se nanese šteta unutaršnjem sakramentalnom području. Naravno, ta suradnja ne promatra samo slučajeve zlouporaba učinjenih od strane klerika, nego učinjenih i od strane redovnika i laika koji djeluju u crkvenim strukturama.

⁹¹ Isto, str. 408.: »Siano edotti i sacerdoti sul danno recato da un chierico alla vittima di abuso sessuale e sulla propria responsabilità di fronte alla normativa canonica e civile, come anche a riconoscere quelli che potrebbero essere i segni di eventuali abusi da chiunque compiuti nei confronti dei minori; ... I vescovi assicurino ogni impegno nel trattare gli eventuali casi di abuso che fossero loro denunciati secondo la disciplina canonica e civile, nel rispetto dei diritti di tutte le parti; ... Il chierico accusato gode della presunzione di innocenza, fino a prova contraria, anche se il vescovo può cautelativamente limitarne l'esercizio del ministero, in attesa che le accuse siano chiarite. Se del caso, si faccia di tutto per riabilitare la buona fama del chierico che sia stato accusato ingiustamente.«

⁹² Isto, str. 408.: »e) La cooperazione con le autorità civili: L'abuso sessuale di minori non è solo un delitto canonico, ma anche un crimine perseguito dall'autorità civile. Sebbene i rapporti con le autorità civili differiscano nei diversi paesi, tuttavia è importante cooperare con esse nell'ambito delle rispettive competenze. In particolare, va sempre dato seguito alle prescrizioni delle leggi civili per quanto riguarda il deferimento dei crimini alle autorità preposte, senza pregiudicare il foro interno sacramentale. Naturalmente, questa collaborazione non riguarda solo i casi di abusi commessi dai chierici, ma riguarda anche quei casi di abuso che coinvolgono il personale religioso o laico che opera nelle strutture ecclesiastiche.«

U drugom naslovu Pismo donosi kratki povijesni razvoj kanonskih odredbi u slučaju seksualne zloporabe od strane klerika. Najprije spominje *motu proprio* Ivana Pavla II., *Sacramentorum sanctitatis tutela*, kojim se spomenuto kažnjivo djelo ubraja u *delicta graviora* i biva pridržano Kongregaciji za nauk vjere. Zastara propisana u tom slučaju 10 je godina, koja teče nakon punoljetnosti, tj. navršenih 18 godina. Odredbe vrijede bilo za klerike latinske, bilo istočne Katoličke crkve, a isto tako i za dijecezanski te redovnički kler. Dvije godine kasnije, prefekt iste Kongregacije, kard. Ratzinger, dobio je dopuštenje od istoga Pape s posebnim ovlastima u slučajevima *delicta graviora*, od kojih spominjemo kazneni upravni postupak i zahtjev za otpuštanjem *ex officio* u težim slučajevima. Te ovlasti upotunjene su u kasnijem *motu proprio* pape Benedikta XVI., proglašene 21. svibnja 2010. godine. Zastara za spomenuta kažnjiva djela 20 je godina, koje se počinju računati nakon navršene dobi punoljetnosti, a ista Kongregacija može, u posebnim slučajevima, spomenutu zastaru i ukinuti.

U trećem naslovu opisuje *modus procedendi* upućen Ordinarijima. Smjernice pripravljene od biskupske konferencije trebaju u sebi sadržavati naputke dijecezanskim biskupima i višim poglavarima u slučaju da su obaviješteni o eventualnim seksualnim zloporabama maloljetnika učinjenih od strane klerika, prisutnih na području njihove mjerodavnosti.

Zatim, u nekoliko stavki, Okružno pismo navodi o čemu sve treba voditi računa pri izradi naputka biskupskih konferencija⁹³: a) pojam seksualna zloporaba nad maloljetnicima treba odgovarati definiciji *motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela* te praksi i sudstvu Kongregacije za nauk vjere, vodeći brigu o civilnim zakonima

⁹³ Isto, str. 411.: »a.) il concetto di »abuso sessuale su minori« deve coincidere con la definizione del *motu proprio SST* art. 6 (»il delitto contro il sesto comandamento del Decalogo commesso da un chierico con un minore di diciotto anni«), nonché con la prassi interpretativa e la giurisprudenza della Congregazione per la Dottrina della Fede, tenendo conto delle leggi civili del Paese; b.) la persona che denuncia il delitto deve essere trattata con rispetto. Nei casi in cui l'abuso sessuale sia collegato con un altro delitto contro la dignità del sacramento della Penitenza (*SST*, art. 4), il denunciante ha diritto di esigere che il suo nome non sia comunicato al sacerdote denunciato (*SST*, art 24); c.) le autorità ecclesiastiche si impegnino ad offrire assistenza spirituale e psicologica alle vittime; d.) l'indagine sulle accuse sia fatta con il dovuto rispetto al principio della *privacy* e della buona fama delle persone; e.) a meno che ci siano gravi ragioni in contrario, già in fase di indagine previa, il chierico accusato sia informato delle accuse con l'opportunità di rispondere alle medesime; f.) gli organi consultivi di sorveglianza e di discernimento dei singoli casi, previsti in qualche luogo, non devono sostituire il discernimento e la *potestas regiminis* dei singoli vescovi; g.) le Linee guida devono tener conto della legislazione del Paese della Conferenza, in particolare per quanto attiene all'eventuale obbligo di avvisare le autorità civili; h.) in ogni momento delle procedure disciplinari o penali sia assicurato al chierico accusato un sostentamento giusto e degno; i.) si escluda il ritorno del chierico al ministero pubblico se detto ministero è di pericolo per i minori o di scandalo per la comunità.«

države; b) neka se prema osobi koja prijavi kažnjivo djelo odnosi s poštovanjem; c) neka crkvene vlasti pruže žrtvama duhovnu i psihološku pomoć; d) u istražnom dijelu postupka treba paziti na *privacy* i dobar glas osoba; e) osim zbog teških suprotnih razloga, neka optuženi klerik već u prethodnoj istrazi bude informiran o optužbama, s mogućnošću da odgovori na iste; f) savjetodavna tijela nadzora i prosuđivanja pojedinih slučajeva, predviđenih u nekom mjestu, ne mogu zamijeniti raspoznavanje i *potestas regiminis* pojedinih biskupa; g) smjernice trebaju voditi računa i o zakonodavstvu zemlje biskupske konferencije, napose ukoliko postoji eventualna obveza obavijestiti civilne vlasti o spomenutom postupku (istina, nigdje ne piše daljnje tumačenje te obveze); h) u bilo kojem trenutku disciplinskoga ili kaznenoga postupka, neka se optuženom kleriku osigura pravedno i dostojanstveno uzdržavanje; i) neka se kleriku isključi mogućnost povratka u službu, ukoliko bi to bila opasnost za maloljetnike ili bi došlo do sablazni same zajednice.

U zaključku se kaže da je svrha takvog naputka, pripravljena od biskupskih konferencija, zaštita maloljetnika i pomoć žrtvama u pronalaženju potpore i pomirenja. Isto tako, smjernice moraju odrediti da najveća odgovornost u spomenutom postupku na prvom mjestu pripada dijecezanskom biskupu u rješavanju spomenutih kažnjivih dijela, u suradnji s biskupskom konferencijom kojoj pripada.

Ovo okružno pismo predstavio je prefekt KNV kard. Levada, koji je istaknuo da, kako smo već rekli, svaka biskupska konferencija pripravi smjernice u kojima će točno propisati *modus operandi* u slučajevima seksualnih zloporaba maloljetnika. Isto tako neka se uključe i viši poglavari redovničkih kleričkih ustanova na području konferencije u izradi istih. Jedan primjerak neka se pošalje na KNV do kraja svibnja 2012. godine. Ukoliko biskupska konferencija želi donijeti obvezujuće odredbe smjernica, potrebno je zatražiti *recognitio* od mjerodavnih ureda Rimske kurije.

5. SMJERNICE POJEDINIH BISKUPSKIH KONFERENCIJA

Već prije nekoliko godina pojedine biskupske konferencije donijele su takve smjernice. Kao primjer spominjemo Talijansku biskupsku konferenciju koja je već u veljači 2004. godine dala određene smjernice biskupima »kako postupati u slučaju seksualne zloporabe maloljetnika od strane svećenika«. Također i Talijanska konferencija Viših poglavara izdala je vlastite smjernice za sve redovnike i članove njihovih zajednica, pod naslovom: »Seksualne zloporabe maloljetnika od strane redovnika, klerika i laika: posredovanje Viših poglavara. Smjernice. Kanonske i civilne odredbe.«⁹⁴ Ni jedan od dva spomenuta dokumenta nisu dostupna javno-

⁹⁴ Usp. ASSOCIAZIONE CANONISTICA ITALIANA, *Il sacramento del ordine. XXXVII Incontro di Studio Centro Pio X – Borca di Cadore (BL), 29 giugno – 2 luglio 2010*, Milano, 2010, str. 260, fusnota 35 gdje se navode ta dva dokumenta. Prvi od njih dokument je Talijanske biskupske konferencije

sti. Valja još spomenuti i Njemačku biskupsku konferenciju koja je, zbog slučajeva seksualnih zloporaba maloljetnika od strane klerika na području iste konferencije, godine 2002. donijela dokument kako se postaviti u takvim situacijama i kako djelovati. Taj dokument – *Leitlinien* – ili Smjernice vrijedio je sve do 2010. godine. Na redovitom zasjedanju spomenute biskupske konferencije u Würzburgu, 23. kolovoza 2010. godine, odobrene su nove *Leitlinien* za područje Njemačke biskupske konferencije i ostaju na snazi 3 godine.⁹⁵ Navedene Smjernice sadrže 55 brojeva u kojima se pojašnjava sam *modus operandi* ordinarija *in casu delicta graviora cum minore*. Od svih brojeva smjernica, istaknuo bih samo one koje smatram indikativnim i egzemplarnim. Naslov *Imenovanje opunomoćenika i uređenje savjetodavnoga vijeća*, u kojem se nalaze brojevi 4-9⁹⁶, govori o jednom opunomoćeniku (ili njih više), imenovanom od strane dijecezanskoga biskupa kao kontakt-osoba, koji ne pripada hijerarhijskom vodstvu biskupije ni samoj biskupskoj kuriji, radi što objektivnijega rješavanje *delicta graviora cum minore*. Osim njega, dijecezanski biskup osniva i savjetodavno vijeće s obzirom na seksualne zloporabe maloljetnika, čiji su članovi osobe kompetentne, napose u sljedećim materijama: psihijatrijsko-psihoterapeut-

(CEI) s naslovom: »Come procedere in caso di abusi sessuali compiuti da sacerdoti nei confronti di minori«. Drugi dokument je Talijanske konferencije Viših poglavara (CISM) koji nosi naslov: »Abusi sessuali compiuti da religiosi, chierici o laici nei confronti di minori: l'intervento dei Superiori Maggiori. Orientamenti. Norme canoniche e civili.«

⁹⁵ Njemačka biskupska konferencija izdala je u Bonnu 2011. godine brošuru u kojoj se nalaze njezina razmišljanja i neke odluke vezane uz slučajeve pedofilije. Puni je naziv te brošure: Aufklärung und Vorbeugung – Dokumente zum Umgang mit sexuellem Missbrauch im Bereich der Deutschen Bischofskonferenz, 1 September 2011. U njoj se, između ostaloga, nalazi i cijeli tekst smjernica pod naslovom: »Leitlinien für den Umgang mit sexuellem Missbrauch Minderjähriger durch Kleriker, Ordensangehörige und andere Mitarbeiterinnen und Mitarbeiter im Bereich der Deutschen Bischofskonferenz, 14.-25.«

⁹⁶ *Ernennung eines Beauftragten und Einrichtung eines Beraterstabs*: 4.: »Der Diözesanbischof beauftragt eine geeignete Person (oder mehrere Personen) als Ansprechperson für Verdachtsfälle auf sexuellen Missbrauch an Minderjährigen durch Kleriker, Ordensangehörige oder andere Mitarbeiterinnen und Mitarbeiter im kirchlichen Dienst. 5. Die beauftragte Person soll nicht zur Leitung des Bistums gehören. Werden mehrere Personen beauftragt, soll mindestens eine von ihnen nicht zur Leitung des Bistums gehören. 6. Name und Anschrift der beauftragten Person werden auf geeignete Weise bekannt gemacht, insbesondere im Amtsblatt und auf der Internetseite des Bistums. 7. Der Diözesanbischof richtet zur Beratung in Fragen zum Umgang mit sexuellem Missbrauch Minderjähriger einen ständigen Beraterstab ein. Diesem gehören insbesondere Frauen und Männer mit psychiatrisch-psychotherapeutischem, möglichst auch forensisch-psychiatrischem, sowie juristischem Sachverstand und fundierter fachlicher Erfahrung und Kompetenz in der Arbeit mit Opfern sexuellen Missbrauchs an. Dem Beraterstab können auch Personen angehören, die im kirchlichen Dienst beschäftigt sind. Im Einzelfall können weitere fachlich geeignete Personen hinzugezogen werden. 8. Die Verantwortung des jeweiligen Diözesanbischofs bleibt unberührt. 9. Mehrere Diözesanbischofe können gemeinsam einen überdiözesanen Beraterstab einrichten.«

skoj, forenzično-psihijatrijskoj te pravnoj. Istim članovima vijeća mogu se pridružiti i osobe koje obavljaju pojedine crkvene službe. Dijecezanski biskup mora biti o svemu informiran i konzultiran, napose u istražnoj fazi postupka. Savjetodavno vijeće mogu osnovati i na nadbiskupijskoj razini, tj. ono može biti mjerodavno za više biskupija, ovisno o dogovoru samih zainteresiranih dijecezanskih biskupa. Još treba spomenuti da je biskup Trier, mons. Stephan Ackermann, imenovan od strane Njemačke biskupske konferencije kao posebni izaslanik za rješavanje svih slučajeva seksualnih zloupotreba maloljetnika na području cijele biskupske konferencije. Kada se radi o odnosu Katoličke crkve i državnog zakonodavstva Savezne Republike Njemačke⁹⁷, brojevi 26-28 smjernica, pod naslovom Potpora državnih sudskih i drugih mjerodavnih vlasti, normiraju da se takva kažnjiva djela, u pravilu, trebaju prijaviti sudskim civilnim vlastima, odnosno poticati žrtve takvih djela da se same prijave. Jedino ukoliko žrtva, ili njezini roditelji, odnosno staratelji, ne žele da se vodi sudski civilni postupak nego samo crkveni, tada crkvene vlasti nisu dužne prijaviti ga nadležnim civilnim vlastima.

Kada se radi o Hrvatskoj biskupskoj konferenciji, i ona je sastavila i usvojila smjernice, čiji je tekst poslan na Apostolsku Stolicu radi službenoga odobrenja pred početak ljeta ove godine.

6. MEĐUNARODNI SIMPOZIJ – 6.-9. VELJAČE 2012. GODINE

Na Papinskom sveučilištu Gregorijana održan je od 6. do 9. veljače 2012. godine Međunarodni simpozij biskupa i viših redovničkih poglavara pod naslovom »*Versola guarigione e il rinnovamento*« (Prema ozdravljenju i obnovi). Na simpoziju su bili prisutni predstavnici 110 biskupskih konferencija Katoličke crkve i viši poglavari iz 30 redovničkih redova. Kao predstavnik Hrvatske biskupske konferencije bio je dubrovački biskup mons. Mate Uzinić. Razlog spomenutoga simpozija aktualni su događaji u svijetu i Katoličkoj crkvi s obzirom na seksualne zloupotrebe maloljetnika od strane klerika. Stoga je temeljna nakana rada svih sudionika simpozija bila:

⁹⁷ *Unterstützung der staatlichen Strafverfolgungs- und anderen zuständigen Behörden*: 26.: »Sobald tatsächliche Anhaltspunkte für den Verdacht eines sexuellen Missbrauchs an Minderjährigen vorliegen, leitet ein Vertreter des Dienstgebers die Informationen an die staatliche Strafverfolgungsbehörde und – soweit rechtlich geboten – an andere zuständige Behörden (z. B. Jugendamt i. S. d. § 8a SGB VIII, Schulaufsicht) weiter. Rechtliche Verpflichtungen anderer kirchlicher Organe bleiben unberührt. 27. Die Pflicht zur Weiterleitung der Informationen an die Strafverfolgungsbehörde entfällt nur ausnahmsweise, wenn dies dem ausdrücklichen Wunsch des mutmaßlichen Opfers (bzw. dessen Eltern oder Erziehungsberechtigten) entspricht und der Verzicht auf eine Mitteilung rechtlich zulässig ist. In jedem Fall sind die Strafverfolgungsbehörden einzuschalten, wenn weitere mutmaßliche Opfer ein Interesse an der strafrechtlichen Verfolgung der Taten haben könnten. 28. Die Gründe für den Verzicht auf eine Mitteilung bedürfen einer genauen Dokumentation, die von dem mutmaßlichen Opfer (ggf. seinen Eltern bzw. Erziehungsberechtigten) zu unterzeichnen ist.«

kakve odgovore i smjernice dati na spomenutu tešku problematiku Crkve. Osim uvodnoga predavanja, održano ih je još 10. Kako je rekao predsjednik Organizacijskoga odbora simpozija, o. Hans Zollner, cilj je pomoći biskupskim konferencijama i redovničkim institucijama pri izradi Naputka u rješavanju seksualnih zloruporaba, a s druge strane pomoći žrtvama i samim počiniteljima te spriječiti moguća buduća takva zlodjela.

Od svih predavanja istaknuo bih nastup promicatelja pravde KNV mons. Charlesa Scicluna, koji je, između ostaloga, naglasio dužnost suradnje Crkve i državnih vlasti u rješavanju slučajeva seksualnih zloruporaba maloljetnika od strane klerika, poštujući međusobne kompetencije. U intervjuu s novinarom Gianni Cardinale, objavljenom na talijanskom jeziku 20. ožujka 2010. godine na internetskim stranicama Svete Stolice, mons. Scicluna objasnio je i iznio konkretne podatke rada Kongregacije *in casu delicta graviora*.⁹⁸

7. VATIKANSKI UGOVORI I KAZNENI ZAKON REPUBLIKE HRVATSKE

U Ugovoru o pravnim pitanjima između Svete Stolice i Republike Hrvatske, sklopljenom 1996. godine, u čl. 8. određuje se: »1. U slučaju sudske istrage o kleriku zbog možebitnih krivičnih djela predviđenih krivičnim zakonikom, sudske će vlasti o tom prethodno obavijestiti nadležne crkvene vlasti. 2. Ispovjedna tajna u svakom je slučaju nepovrjediva.«⁹⁹ Kao što vidimo, ovim člankom zagwarantirana je suradnja države prema Crkvi u slučajevima krivičnih djela počinjenih od strane klerika. Međutim, treba reći da nedostaje još jedan korak a taj je da i Katolička crkva treba surađivati ili prijaviti počinjeno kažnjivo djelo klerika, ukoliko to propisuje kazneni zakon Republike Hrvatske, o čemu će kasnije biti više riječi. Osim toga, sam Ugovor garantira i nepovrjedivost ispovjedne tajne i njezine materije koja se ne smije ničim povrijediti. Stoga, kada je riječ o načinu saznanja za počinjeno kažnjivo djelo, treba razlikovati unutarne sakramentalno i izvansakramentalno područje. Ukoliko je do saznanja o tom djelu došlo prilikom sakramenta ispovijedi, jasno je da ispovjednik ne smije poduzeti ništa s obzirom na prijavu penitenta. Ono što može učiniti jest savjetovati klerika-penitenta da se sam prijavi nadležnim državnim vlastima. Ali, ako je do saznanja o počinjenom kaznenom djelu došlo izvan sakramentalnog područja, odnosno, ukoliko nije riječ o profesionalnoj ili dušobrižničkoj tajni, tada se to djelo mora prijaviti nadležnim civilnim vlastima.

⁹⁸ Web adresa na kojoj se nalazi intervju novinara Gianni Cardinale s promicateljem pravde Kongregacije za nauk vjere, mons. Scicluna: http://www.vatican.va/resources/resources_mons-sciicluna-2010_it.html (27. 3. 2012.)

⁹⁹ Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, u: *Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, Glas Koncila, Zagreb, 2001., str. 31.

Da bismo bolje razumjeli problematiku *in casu*, treba pojasniti i same pojmove vezane uz ljudsku dob i pravno normiranje dobi osobe u kanonskom i civilnom pravu.

Kada se radi o dobi osobe, Zakonik kanonskoga prava vrlo jasno kaže da se osoba, koja je navršila 18 godina života, naziva punoljetnom osobom, a ona ispod te dobi, maloljetna je (usp. kan. 97, § 1.). Nadalje, ZKP određuje i dob djeteta, a to je nenačvršena sedma godina života. Bitno je za reći da se dijete, koje nije navršilo sedmu godinu života, smatra da nije umno razvijeno (usp. 97, § 2.). S obzirom na trajnu nesposobnost služiti se razumom bez obzira na životnu dob, ZKP-a takvu osobu također izjednačuje s djetetom (usp. kan. 99). Nadalje, dob osobe spominje se i u Kaznenim mjerama ZKP-a, posebice kada se radi o odnosu klerik – maloljetnik. Kan. 1395, § 2. kaže: »Klerik koji drukčije pogriješi protiv šeste Božje zapovijedi, ako je naime kažnjivo djelo počinjeno prisilom ili prijetnjama ili javno ili s osobom mlađom od šesnaest godina, neka se kazni pravednim kaznama, ne isključivši otpust iz kleričkoga staleža, ako slučaj to zahtijeva.«

Međutim, pravno definiranje dobi drugačije je postavljeno u zakonodavstvu Republike Hrvatske. Naime, dob osobe s kojom se definira pojam dijete i maloljetnik, spominje se u više zakona, a to su Kazneni zakon RH, Zakon o sudovima za mladež te Zakon o kaznenom postupku. Na temelju tih triju zakona RH, dijete je osoba koja nije navršila 14 godina života. Maloljetna je osoba ona osoba koja je navršila 14, a nije navršila 16 godina života i naziva se mlađi maloljetnik. Stariji maloljetnik je ona osoba koja je navršila 16 godina života, a nije napunila 18. Iznad navršenih 18 godina života osoba se smatra punoljetnom, na temelju Obiteljskoga zakona.¹⁰⁰

Kazneni zakon Republike Hrvatske iz 1998.¹⁰¹ u XXIV. glavi, pod naslovom *Neprijavlivanje počinjenog kaznenoga djela*, čl. 300., propisuje sljedeće: »(1) Tko zna da je počinjeno teško kazneno djelo pa to ne prijavi, iako zna da bi takvom prijavom bilo omogućeno ili znatno olakšano otkrivanje djela ili počinitelja, a za to djelo je zakonom propisana kazna dugotrajnog zatvora, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine. (2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se službena ili odgovorna osoba koja ne prijavi počinjenje težega kaznenog djela za

¹⁰⁰ Usp. L. PETÖ-KUJUNDŽIĆ, *Dijete kao svjedok*, u: *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 11(2004.)1, str. 111.

¹⁰¹ Kazneni zakon RH prihvaćen je i izglasan od strane Zastupničkoga doma Sabora Republike Hrvatske dana 19. rujna 1997. godine, a stupio je na snagu 1. siječnja 1998. godine. Objavljen je u Narodnim novinama, broj 110/97. U međuvremenu pripravljen je novi Kazneni zakon RH koji je proglašen 21. listopada 2011. godine, objavljen u Narodnim novinama 7. studenog 2011. godine, pod brojem 125/11 te je trebao stupiti na snagu tek 1. siječnja 2013. godine. Međutim, već prije stupanja na snagu, Kazneni je zakon doživio izmjene i dopune koje je donio Hrvatski sabor 14. prosinca 2012. godine. Njih je odobrio i proglasio predsjednik RH Ivo Josipović 19. prosinca 2012. godine, a stupile su na snagu kao konačni tekst Kaznenoga zakona 1. siječnja 2013. godine.

koje je saznala obavljajući svoju dužnost, a radi se o kaznenom djelu za koje pokretanje kaznenoga postupka nije prepušteno privatnoj tužbi ili povodom prijedloga. (3) Nema kaznenoga djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka kad njegova zakonska obilježja ostvari osoba koja je u braku ili živi u izvanbračnoj zajednici s osobom koja je počinila neprijavljeno kazneno djelo ili je toj osobi rođak po krvi u ravnoj lozi, brat ili sestra, posvojitelj ili posvojenik, odvjetnik, branitelj, javni bilježnik, doktor medicine, doktor stomatologije, primalja ili drugi zdravstveni djelatnik, psiholog, djelatnik skrbništva, vjerski ispovjednik ili druge osobe u obavljanju svojega zvanja.«¹⁰²

Prema Kaznenomu zakonu iz 2011. godine, u XXIX. glavi pod naslovom *Neprijavlivanje počinjenoga kaznenog djela*, čl. 302. u četiri stavke normira sljedeće: »(1) Tko zna da je počinjeno kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora deset godina ili teža kazna pa to ne prijavi, iako zna da bi takvom prijavom bilo omogućeno ili znatno olakšano otkrivanje djela ili počinitelja, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. (2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se službena ili odgovorna osoba koja ne prijavi počinjenje kaznenoga djela za koje je saznala obavljajući svoju dužnost, a radi se o kaznenom djelu za koje pokretanje kaznenoga postupka nije prepušteno privatnoj tužbi ili progonu po prijedlogu. (3) Počinitelj kaznenog djela iz stavka 2. ovoga članka ne će se kazniti kaznom strožom od one koja je propisana za kazneno djelo koje nije prijavio. (4) Nema kaznenoga djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka kad njegova zakonska obilježja ostvari osoba koja je u braku ili koja živi u izvanbračnoj ili istospolnoj zajednici s osobom koja je počinila neprijavljeno kazneno djelo ili je toj osobi rođak po krvi u ravnoj lozi, brat ili sestra, posvojitelj ili posvojenik, odvjetnik, javni bilježnik, doktor medicine, doktor dentalne medicine ili drugi zdravstveni radnik, psiholog, osoba kojoj je povjeren odgojno-obrazovni rad u odgovarajućoj ustanovi, djelatnik skrbništva, vjerski ispovjednik, osim ako je djelo počinjeno prema djetetu.«¹⁰³

Razlika između »staroga« Kaznenog zakona (1998.) i »novoga« (2011.) jest sljedeća: u čl. 302., stavku 1. »novoga« Kaznenog zakona kažnjivo djelo određuje se s obzirom na njegovu težinu za koje je propisana kazna zatvora od 10 godina. To znači da treba prijaviti jedino takvo kažnjivo djelo ili ono koje je još teže po svom pravnom učinku. Druga stavka identična je u oba zakona. Treća stavka »starog« Kaznenog zakona sada je četvrta stavka »novoga«, u kojem ima nekoliko razlika. Najvažnija razlika za spomenuti zadnji je dio rečenice u koju je ubačen tekst »osim ako je djelo počinjeno prema djetetu«. To znači da navedene osobe, ukoliko znaju

¹⁰² Kazneni zakon RH iz 1998. godine, u: *Narodne novine*, 27/1998.

¹⁰³ Novi Kazneni zakon RH iz 2011. godine, u: *Narodne novine*, 125/11, 144/12.

da je počinjeno kazneno djelo prema djetetu, moraju ga prijaviti nadležnim sudskim vlastima.

Među tim osobama su i one koje su vezane profesionalnom tajnom kao odvjetnici, psihijatri i ispovjednici. Nevjerojatno je da, ukoliko npr. ispovjednik u ispovijedi sazna da je penitent učinio pedofilski čin prema djetetu, on ga prema Kaznenom zakonu mora prijaviti. Ako to ne učini, kazna zatvora može biti od 5 godina ili još teža. Naime, čl. 303, stavak 5. od sada glasi: »Nema kaznenog djela iz stavka 1., 2. i 3. ovoga članka kad njegova zakonska obilježja ostvari osoba koja je u braku ili koja živi u izvanbračnoj ili istospolnoj zajednici s osobom kojoj je pružila pomoć ili je toj osobi rođak po krvi u ravnoj lozi, brat ili sestra, posvojitelj ili posvojenik.« Ovdje je izbačen dio 4. stavka 302. članka koji govori o izuzeću prijavljivanja kažnjivoga djela učinjena protiv djeteta, ako se radi o sljedećim osobama: odvjetnik, javni bilježnik, doktor medicine, doktor dentalne medicine ili drugi zdravstveni radnik, psiholog, osoba kojoj je povjeren odgojno-obrazovni rad u odgovarajućoj ustanovi, djelatnik skrbništva, vjerski ispovjednik. Prema riječima pravobraniteljice djece, Mile Jelavić, to je učinjeno radi pojačane kazneno-pravne zaštite djece. Članovi radne skupine rekli su da je riječ o previdu i da će promijeniti spomenuti članak, tj. da će ponovno vratiti u Kazneni zakon da spomenute osobe – odvjetnici, psiholozi i ispovjednici nisu dužni prijaviti saznanja o počinjenju kaznenoga djela nadležnim državnim vlastima. Stoga su 14. prosinca 2012. godine, tj. 17 dana prije stupanja na snagu novoga Kaznenog zakona, uvedene izmjene i dopune istoga te su navedene osobe izuzete od zakonske obveze prijavljivanja počinjenoga kaznenog djela nadležnim civilnim vlastima.¹⁰⁴ Dakle, u izmijenjenom i dopunjenom Kaznenom zakonu (2013.) imamo novu stavku pod brojem tri koja pravno garantira da osoba koja nije prijavila kazneno djelo, ne može biti kažnjena višom kaznom od one koja je predviđena za učinjeno kazneno djelo.

O kojim se to kažnjivim djelima radi, izmijenjeni i dopunjeni Kazneni zakon (2013.) govori u XVI. glavi pod naslovom *Kaznena djela protiv spolne slobode*. Na sljedeći način pravno formulira kaznena djela: spolni odnošaj bez pristanka (čl. 152.); silovanje (čl. 153.); teška kaznena djela protiv spolne slobode (čl. 154.); bludne radnje (čl. 155.); spolno uznemiravanje (čl. 156.) i prostitucija (čl. 157.). XVII. glavu posvećuje kaznenim djelima spolnoga zlostavljanja i iskorištavanje djeteta pod sljedećim kategorijama: spolna zlouporaba djeteta mlađeg od 15 godina (čl. 158.); spolna zlouporaba djeteta starijega od 15 godina (čl. 159.); zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od 15 godina (čl. 160.); mamljenje djece za zado-

¹⁰⁴ U članku 302. Kaznenog zakona dodan je stavak 5. koji glasi: »Nema kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka kad njegova zakonska obilježja ostvari vjerski ispovjednik ili osoba koja je prema zakonu dužna čuvati tajnu«.

voljenje spolnih potreba (čl. 161.); podvođenje djeteta (čl. 162.); iskorištavanje djece za pornografiju (čl. 163.); iskorištavanje djece za pornografske predstave (čl. 164.); upoznavanje djece s pornografijom (čl. 165.); teška kaznena djela spolnoga zlostavljanja i iskorištavanja djeteta (čl. 166.).

U svim ovim kažnjivim djelima, propisane su i određene kazne koje ovise o načinu ili obliku počinjenoga kaznenog djela, ovisno o tom je li riječ o bludnoj radnji ili spolnom odnosu s maloljetnom osobom. Stoga država propisuje dva oblika – temeljni i kvalificirani. Za temeljni oblik bludne radnje propisana je kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine, pa je za njega relativna zastara kaznenoga progona tri, a apsolutna šest godina od počinjenja djela. Kvalificirani oblik, zato što je djelo počinjeno prema djetetu ili maloljetnoj osobi, znači zatvor od šest mjeseci do pet godina, pa bi u ovom slučaju zastarni rok bio pet, odnosno apsolutna zastara nastupa nakon deset godina.

Ukoliko žrtva takvih djela ne podnese prijavu nadležnim civilnim vlastima, tada policija i Državno odvjetništvo to čine po službenoj dužnosti, makar saznali i preko medija o počinjenom kaznenom djelu ili o sumnji u takvo djelo. Uz opisano kazneno djelo, kako smo vidjeli, postoji i zastara. Ukoliko se dogodi da je nastupila zastara na civilnom pravnom području, tada je nadležna jedino sama Crkva koja će postupiti po kanonskom pravu, isto tako imajući u vidu pravnu zastaru, ali i samo kažnjivo djelo o čemu prosuđuje i presudu donosi Kongregacija za nauk vjere.

8. NOVA ŠESTA KNJIGA ZKP-A. – 26. SRPNJA 2011. GODINE

Papinsko vijeće za zakonodavne tekstove uputilo je 26. srpnja 2011. godine svim biskupskim konferencijama Katoličke crkve *Nacrt preinake knjige VI. ZKP-a iz 1983.*¹⁰⁵ Riječ je, dakle, o kaznenim mjerama u Crkvi. Spomenuto vijeće radilo je na tom *Nacrtu* zadnje tri godine radi prilagodbe kaznenih odredaba Zakonika današnjim potreba Crkve u njezinu pastoralnom djelovanju. Nakon dugoga rada povjerenstva kanonista i stručnjaka u kanonskom pravu, Papinsko vijeće uputilo je svim biskupskim konferencijama *textus emendatus* VI. knjige o kaznenim mjerama. Njihova je pak zadaća dati vlastite primjedbe s obzirom na predloženi tekst revizije kaznenih mjera i poslati ih istom Vijeću do konca veljače 2012. godine. Jedan od razloga revizije spomenute knjige jest činjenica da su se pastiri (*Pastores*) veoma rijetko služili kaznenim kanonskim sustavom u službi upravljanja povjerenog mu stada.

¹⁰⁵ Usp. PONTIFICIUM CONSILIUM DE LEGUM TEXTIBUS, *Schema recognitionis Libri VI Codicis Iuris Canonici* (Reservatum), 26. 7. 2011., Prot. N. 13250/2011. Ovaj *Nacrt* nije objavljen za javnost.

Ciljevi revizije Kaznenih mjera jesu sljedeći:

- 1) Kazneni kanonski sustav sredstvo je upravljanja kojim pastiri vrše zadaću upravljanja na dobro Božjega naroda. Zbog spasenja duša kao vrhovnoga zakona, primjenjivanje kaznenih mjera traži da se ono više ne odgađa.
- 2) Predložena preinaka namjerava olakšati primjenu kazni preko upravne odluke (*per viam decreti administrativi*), osobito u onim krajevima u kojima nema sredstava za provođenje sudskoga postupka, poštujući zaštitu prava na obranu. Koja su to manjkava sredstva, *Nacrt* upućen biskupskim konferencijama ne pojašnjava. Možda se radi o sredstvima financijske naravi ili o nedostatku dovoljno i kvalificiranoga kadra potrebnog za rad u takvim postupcima.
- 3) Smanjenje broja slučajeva kod kojih se primjena kazne prepušta diskreciji autoriteta. Uz objektivna mjerila za nametanje one kazne koja bolje odgovara konkretnom slučaju. Osim toga, mnoge kazne, koje su prije bile fakultativne, sada su obvezatne ili postaju obvezatne u bilo kojim okolnostima, primjerice ako je krivac recidiv. Zbog toga se ukida, kada je to potrebno, i sloboda pastira da odgađaju primjenu kaznene sankcije zbog nanesene sablazni ili ako je traži prijavitelj koji je zbog kažnjivog djela izravno povrijeđen.
- 4) Ovom preinakom nastoji se pastirima ponovno prizvati u svijest posljedice u slučaju propusta, kao i dužnost bdijenja kojom su vezani prema zajednici vjernika koja im je povjerena.
- 5) samo nekoliko novoosnovanih kazni dodano je u ovom *Nacrtu*, dok se postojeće u kaznenom sustavu sada navode na specifičan način, a cilj je da ordinariji (*Ordinarii*) ili sudci mogu lakše odlučiti koja je sankcija u konkretnom slučaju postala prikladnija.

Zaključak

Katolička crkva, sa svojim pravnim ustrojstvom, ostaje vjerna ne samo svojoj tradiciji, nego i općim kanonsko-pravnim načelima u svojim aktualnim postupanjima. Iako se možda čini statična i teško donosi određene promjene, ona ipak, sa zrelošću i odgovornošću, daje odgovore na mučna pitanja današnjega čovjeka koji se nalazi u krizi vjere i osobnoga identiteta. Iako i sama grješna i sveta, nastoji usmjeravati na pravi put svakog čovjeka, pa i onog koji se ogriješi o njezin zakon. Gore spomenute novine konkretni su njezini odgovori i upute koje obvezuju u savjesti sve njezine članove, napose one koji na temelju Svetoga reda, imaju vlast naučavanja, posvećivanja i upravljanja. Jer smo po sakramentu krštenja obvezani na održavanje i božanskih i pozitivnih zakona, odgovorni smo za svako učinjeno djelo te moramo biti spremni primijeniti i zakone Crkve, kada se to od nas traži, svatko prema svojem stupnju i staležu. Navedene smjernice i upute Crkve jasne su i obvezujuće za sve njezine članove.

NOVELTIES IN CANON LAW

Zdenko Ilić*

Summary

The topic of this article are novelties and certain changes that developed in the legislation of the Catholic Church in the period from the year 2000 to date. The work is thematically divided into three parts: the first part is devoted to the development of canon law science in the Croatian-speaking area through the establishment of the Croatian Canon Law Society and the creation of scientific literature in Croatian language. The second part focuses on the Sacrament of Holy Orders and those who are preparing in the educational and ecclesiastical institutions to receive the sacrament. This part also includes latest documents regarding the theological-legal understanding of the three levels of Holy Orders, the discipline in the seminaries and the necessary physical and psychological conditions of the candidates for priestly ordination. The third part of the article presents the latest guidelines regarding the violation of church discipline and morals by church staff, the application of concrete penalties for committing such offenses, and in the final section it analyzes the Croatian Criminal Code and its application in cases of violation of the rights and dignity of minors committed by the laity and clerics of the Catholic Church.

Keywords: novelties, canon law, Croatian legislation, Canon Law Society, Holy Orders, Congregation, contracts, penalties, Circular Letter, abuse, a minor.

* Dr. sc. Zdenko Ilić, J. J. Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology in Đakovo, P. Preradovića 17, 31400 Đakovo, Croatia, zdenko.ilic@os.t-com.hr